

...FĂRĂ FRONTIERE

Edalina Sterling-Stoian

TEXT

archives équivalences

témoignages

2003

ORIGINAL TEXTS: EDELINA STERLING-STOIAN

- **...fără frontiere** (Romanian)
- ARCHIVES ÉQUIVALENCES, Nijmegen (The Netherlands) 2001

PRESENT EDITION: ADRIAN REZUŞ (ed.)

© 2001-2003 EDELINA STERLING-STOIAN (Munich, Germany) [TEXT]

© 2003 ÉQUIVALENCES [PDF \LaTeX – HYPERSCREEN]

This electronic edition is a *non-profit* publication

produced by PDF \TeX 14.H &

created by \LaTeX 2 ϵ with HYPERREF & HYPERSCREEN

PDF \TeX 14.H © 2001 HÀN THÉ THÀNH

\LaTeX 2 ϵ © 1993–2001 THE \LaTeX 3 PROJECT TEAM *et al.*

HYPERREF © 1995–2001 SEBASTIAN RAHTZ

HYPERSCREEN © 2001-2002 ADRIAN REZUŞ [based on PDFSCREEN]

PDFSCREEN © 1999–2001 C. V. RADHAKRISHNAN

TYPESET BY ROMANIAN \TeX © 1994–2001 ADRIAN REZUŞ

PRINTED IN THE NETHERLANDS – FEBRUARY 13, 2001

REVISED REPRINT – JULY 15, 2003

Edalina Sterling-Stoian

...FĂRĂ FRONTIERE

München – Praga
1997–2001

RĂZBOIUL DE ȘASE ZILE

*În șase zile să-ți faci treburile tale,
iar în ziua a șaptea să te odihnești...*

Ieșirea [Exodus] 23:12

Calamity Jane, Ziarista, Baby și Tarzan, Bucla și Buca, Chaplin și CeaPlină, Mutu și Muta, Casanova, Algeria și... Șalom Alehem. Cu ei și cu părinții mei aveam să-mi petrec în adăpost trei din cele șase zile ale războiului...

Dimineața sirenelor

Bucuria și nerăbdarea m-au făcut ca în dimineața aceea din iunie 1967 să plec mai devreme de acasă. Cum tot se apropia vacanța de vară și de învățat nu prea mai învățam, părinții se solidarizaseră cu intenția mea declarată de a chiuli, îndemnându-mă: du-te și alege-ți ceva pentru ziua ta! Știam de mult ce vreau: o salbă de argint, cum văzusem că poartă femeile beduinilor. O „vizitam“ aproape zilnic, admirînd-o în vitrina unui mic magazin de bijuterii din actuala zona pietonală, în centrul Ierusalimului. Acolo, în fața vitrinei, a început pentru mine războiul.

Sirenele!! Am încremenit. Ne așteptam cu toții la ceva rău (de luni de zile plutea în aer amenințarea unei confruntări militare, Israelul avertiza țările arabe, îndemnându-le să pună capăt atacurilor teroriste asupra populației civile din zonele de graniță), dar sperasem că totuși nu se va ajunge la război. Ce să fac? Cum să mă comport? Paralizată de urletul sinistru al sirenelor, uitasem ce era mai important: „Intrați imediat în adăposturi!“ Pe stradă, unii, la fel ca mine, rămăseseră pe loc, dezorientați; alții, încovoiați, alergau pe lângă ziduri, ferindu-se de gloanțele deocamdată imaginare. Am auzit cum, lângă mine, cineva țipă: „Ce faci aici? Hai în adăpost! Hai repede!“ Era doamna Wolf de la prăvălia de dulciuri, mă cunoștea, eram clienta ei, avea fondante ca cele din România. Mi le împacheta („ca pe un cadou de nuntă!“) într-o cutie aurie, mă fascinau dexteritatea cu care înnodea panglicile lucioase și numărul tatuat pe brațul

stîng... Am urmat-o în adăpostul magazinului universal de peste drum, plin pînă la refuz de clienții surprinși de sirene în toiul cumpăraurilor.

Nu, nu pot rămîne aici, trebuie să ajung cumva acasă, fratele meu e pe front, măcar eu sa fiu acum alături de părinți. Profitînd de faptul că doamna Wolf mă uitase, alăturîndu-se unui grup care asculta știrile la tranzistor, m-am furișat afară din adăpost, însoțită de vocea crainicului: „Astăzi, 5 iunie 1967, Israelul a decis să lanseze un atac preventiv împotriva Egiptului. Israelul a apelat la Iordania, cerîndu-i să nu intre în război...”

Cînd te lovești sau ți-e teamă...

... cîntă corale de Bach!

Așa am parafrazat în ziua aceea sfatul înțelept al bunicii: cînd te lovești și te doare sau ți-e teamă de ceva, începe să cînți și-ți trece imediat!

*

Între timp strada se golise. Dispăruseră forfota mulțimii, claxoanele, vînzătorii de ziare care își ademeneau clienții răcnind titluri senzaționale, chelnerițele vorbărețe care se învîrteau printre mesele cafenelelor, nu mai era nici măcar cerșetorul iemenit poreclit „Discount“, care nu se lăsa clintit din fața băncii cu același nume, teritoriu cucerit cu greu după certuri interminabile cu colegii de breaslă... Aveam senzația că sunt singurul supraviețuitor într-un oraș-fantomă învăluit într-o liniște nefirească, tulburată doar de trecerea în mare viteză a jeepurilor armatei. Eram sigură că soldații mă vor duce în vreun adăpost dacă mă prind bîntuind pe străzi. Iar eu trebuia neapărat să ajung acasă, mi-o imaginam pe mama răvășită de grijă... Cum auzeam că se apropie o mașină, mă piteam după vreo arcadă, într-un gang, sub un pom. Înaintam mult prea încet, mi-am făcut socoteala că în ritmul ăsta nu voi ajunge la ai mei decît în cîteva zile; într-adevăr, aveam să parcurg în trei zile o distanță pentru care, în mod normal, nu aveam nevoie decît de cel mult o oră.

M-am hotărît să-mi schimb traseul. Dacă au de gînd să bombardeze orașul, vor ataca în primul rînd centrul. Trebuie așadar să mă îndepărtez de zonele populate. Ei, bravo, unde găsești într-un oraș o zonă nepopulată? Cum unde? Parcul! Ah, sigur, numai bine, traversez Parcul Independenței spre hotelul „King George“, de acolo nu mai sunt decît doi pași pînă la Academia de Muzică, intru la Academie în adăpost, îmi întîlnesc colegii, mai aflu ceva știri, pornesc mai departe...

După cum aveam să constat peste cîtva timp, ideea cu parcul nu fusese una originală, mi-o luaseră alții înainte. Din loc în loc, sub pomi, se adunase cîte un grup de 4–5 oameni. Am trecut rînd pe rînd pe lîngă fiecare. O femeie în vîrstă s-a uitat cu tristețe la mine, m-a mîngîiat pe cap și a oftat, încurajîndu-mă: „Of, meidale¹, va trece și asta!“. Alții, tăcuți, serioși, mi-au oferit apă și fructe. Dar eu altceva căutam. L-am găsit aproape cînd eram pe punctul să ies din parc: un bătrîn cu urechea lipită de aparatul de radio: „Iordania a respins apelul Israelului de a nu se alătura ostilităților...“

Pînă la strada Academiei nu mai rămăseseră decît vreo sută de metri. I-am parcurs în fugă. În colțul străzii m-a oprit un militar, ieșise din ghereta de la intrarea în reședința ministrului de externe. „Ce cauți aici?“

„Suntem vecini.“

„Locuiești pe strada asta, te duci acasă?“

„Nu, mă duc alături, la Academie.“

„În ordine, du-te și să cînți frumos!“

„???“

¹ „Fetițo!“ (în idiș).

*

În adăpost, profesorii de teorie, dramă și canto împărțiseră partiturile. Mi-am ocupat locul lângă mezzosoprane și, sperînd că nu-mi voi dezamăgi vecinul în uniformă, m-am alăturat celorlalte voci. Nu cred că eu sau vreunul din colegii mei să fi interpretat vreodată cu mai multă convingere coralele lui Bach. Și știu și de ce: „cînd te lovești și te doare sau ți-e teamă de ceva, începe să cînti și-ți trece imediat!“ Ne-a întrerupt ușa deschisă cu zgomot. Venise directoarea să ne comunice ultima știre ascultată la radio: „Aproape întreaga aviație egipteană a fost distrusă la sol. Peninsula Sinai se află în mâinile forțelor israeliene...“

Covrigi pentru copii

„Uite un leu, să-ți cumperi un covrig!“ ... așa mă trimetea mama la școală în fiecare dimineață. Mă săruta pe amîndoi obrazii și-mi dădea sfatul zilnic: „ai grijă pe drum!“

*

Nu mai văzusem niciodată un bărbat în toată firea plîngînd în hohote.

Un plîns înfundat, dureros, ridicol, înspăimîntător. Plîngea și frămînta aluatul... Pe el îl căutam, mi se făcuse foame, bănuisem că îl voi găsi. Era întotdeauna acolo, zi și noapte. Și acum, în zori... O simigerie mică, foarte aproape de poarta Jaffa, una din cele șapte porți ale orașului vechi, la granița dintre Ierusalimul de vest și cel de est. De cîte ori aveam drum pe acolo mă opream să-mi cumpăr covrigi, erau ca cei de un leu, mă simțeam ca în recreația mare. Să-mi cumpăr covrigi și să stăm de vorbă.

– De ce plîngi?

– Nu plîng, mi-a intrat făina-n ochi.

(Mi-am amintit ce-mi spusese femeia din parc).

– Nu mai plînge, nu-ți fie teamă, va trece și asta!

– Mie nu mai are de ce să-mi fie teamă. Dar mi-e milă de copii.

– Care copii?! (știam că pe ai lui, un băiat și o fată, gemeni, îi arseseră în lagăr).

– Copiii, soldații noștri. Le fac covrigi, poate trec pe aici și le e foame.

– Care e situația? Ai ascultat știrile?

– N-ai auzit bubuiturile? Iordanienii au deschis focul asupra Ierusalimului și a zonei Tel-Aviv-ului, ai noștri au lansat o contra-ofensivă, așa ziceau la radio. Vezi zidul și turnul lui David? acolo va fi măcel.

Oricât m-aș fi străduit, nu mi-aș fi putut imagina așa ceva. Nu simțeam decît liniștea și pacea zorilor în orașul de aur, de aramă și lumină, cum avea să-l numească Naomi Shemer² doar peste cîteva zile:

*„Yerushalaim all of gold
Yerushalaim, bronze and light
Within my heart I shall treasure
Your song and sight...”*

*

– Nu te duci nicăieri, rămîi aici!

– Dar trebuie să ajung la părinții mei.

– Dacă vrei să-i mai vezi, trebuie să rămîi azi aici, nu te las să pleci!

Nu știu dacă a insistat pentru că nu voia să rămînă singur sau pentru că se temea să mă știe singură pe drum. Probabil și una și alta. Am cedat cu condiția să ne ascundem în pivniță și să-mi povestească...

²Compozitoare și poetă israeliană.

...Supraviețuise numai datorită meseriei lui. Cu doar câteva zile înaintea eliberării îl trimiseseră într-un sat din apropiere, să coacă pâine și prăjituri pentru o petrecere pe care urma s-o dea comandantul lagărului. A reușit să fugă, l-a ținut ascuns o familie de țărani. După vreo trei săptămîni i-au spus să plece. Unde să se ducă? Nu mai avea pe nimeni. A pornit pe jos înapoi, spre România, spre locul ce fusese odată „acasă“, în apropiere de Cluj.

Se ferea de orașele mari, unde s-ar fi putut rătăci dar și de sate, unde nu ar fi putut trece neobservat. Dormea ziua pe unde apuca, își continua drumul pe întuneric. Și-a amintit zîmbind cum undeva, lângă Budapesta, localnicii aruncau în drum pâine pentru cei care... „poate trec pe aici și le e foame“.

A doua zi ne-am despărțit. Mi-a dat o pungă cu covrigi, m-a sărutat pe amîndoi obrazii și mi-a spus: „ai grijă pe drum!“.

Înainte de a pleca ascultasem împreună știrile: „Forțele israeliene au ocupat Cisior-dania și Ierusalimul de est, înainte ca Iordania să accepte cererea ONU pentru încetarea focului“.

OPEN DOOR!

aduceți curaj și voie bună, oferim cafele și saltele

M-a atras nu atât anunțul scris mare, de mîină, pe ușa larg deschisă, cît larma dinăuntru: muzică, pălăvrăgeală, rîsete. Ce mai e și asta? N-au aflat că e război? Sau poate războiul s-a terminat și eu nu știu?... Nici una, nici alta. Era un apartament studentesc, în subsolul unei clădiri din cartierul german al orașului („ha'moshava ha'ghermanit“), locuit în cea mai mare parte de evrei din Germania, porecliți „Jekkes“³.

Îl transformaseră în adăpost public, oricine trecea pe acolo era binevenit. Erau vreo 20 de persoane: ședeau pe jos, în cerc, se strînseseră în jurul aparatului de radio, ca la un foc de tabără; discutau, gesticulau, o tînără îi „acompania“ la chitara, vocea crainicii se străduia parcă să le acopere zarva: „Forțele israeliene au capturat Iudeea și Samaria. În seara zilei de 7 iunie, Iordania a acceptat cererea ONU pentru încetarea focului“. Retrasă de grup într-un colț al camerei, o femeie răsfoia cu aer absent o revistă, plîngînd demn, aparent fără motiv, cu o vădită stăpînire lăuntrică, mușcîndu-și buzele fiindcă altfel ar fi izbucnit în hohote. Din cînd în cînd înălța capul, se uita

³Probabil pentru că, spre deosebire de o mare parte a populației, care nu punea preț pe eleganța tinutei, bărbații „germani“ nu ieșeau în public fără nelipsita „Jacke“ (sacou).

în gol, nicăieri, își relua răsfoitul mecanic. M-am așezat la o depărtare cuviincioasă de ea, dar continuam s-o observ. Mi-a surprins privirea și mi-a făcut semn să mă apropii:

– Toți trei, sunt toți trei pe front, băieții și soțul meu. Măcar să fi avut și eu o fată... stai aici, lângă mine.

Mi-au dat cafeaua promisă, am făcut un duș și am început să-mi iau rămas bun de la fiecare. Nu m-au lăsat să plec, se făcuse noapte. „Oricum nu ajungi departe pe întuneric, e încă prea periculos, rămâi aici, pleci mâine în zori“. Am cedat în fața argumentului și a oboselii...

*

Deși din știri reieșea că Ierusalimul ar fi în afara pericolului, orașul continua să fie pustiu. Absurdă imagine! Parcă îl întorsese cineva pe dos: în subterană viața continua să pulseze, la suprafață părea încremenit, un magnific adăpost mut al timpului rămas în loc. Simțeam nevoia să pășesc pe vîrfuri, să nu-l trezesc, să nu-l sperii. Înaintam fără dificultate, n-am întilnit nici un om, nici o mașină a armatei. După câteva străzi am văzut mișcare la o benzinărie, țineau deschis pentru jeepurile militare. Mi-au spus că, după Iordania, Egiptul acceptase deasemeni încetarea focului. Luptele urmau să se concentreze pe frontul sirian. Fratele meu! trebuie să mă grăbesc!

Cadoul

Calamity Jane, Ziarista, Baby și Tarzan, Bucla și Buca, Chaplin și CeaPlină, Mutu și Muta, Casanova, Algeria și... Șalom Alehem. Cu ei și cu părinții mei mi-am petrecut în adăpost ultimele zile ale războiului...

*

Mi-am lipit urechea de ușa metalică. Era liniște, nu se auzea decît cineva care citea cu glas tare. Am recunoscut imediat vocea și textul: tata citea, interpreta din Shalom Aleichem, „leacul-minune contra durerilor de suflet“, cum îl numea el. Am început să bat cu pumnii în ușă. După graba cu care mi-au deschis mi-am dat seama că mă așteptaseră tot timpul. „Spectatorii“ tatei și-au îndreptat atenția spre mine, aplaudînd, vorbind toți deodată.

Calamity Jane (așa o poreclise tata pe d-na Jana, povestea cu voluptate numai despre accidente, furturi, divorțuri, boli) și Ziarista (avea un chioșc de ziare) au sărit pe mine îmbrățișîndu-mă cam... umed pentru gustul meu. Baby (vecina de la parter, care se adresa oricui cu apelativul „baby“, pînă și măcelarului, o namilă păroasă cu fața cît o pernă) încerca parcă să se cațere ca o liană pe soțul ei, Tarzan (atîrnase pe balcoanele întregii străzi frînghiile de uscat rufe) care, după felul în care deschidea și

închidea gura ca peștele pe uscat, fără să scoată o vorbă, părea să fie total copleșit de apariția mea. În spatele lor se ridicau pe vîrfuri, să mă vadă mai bine, Bucla (dentistul care își masca creștetul pleșuv cu o șuviță de par lipicios, adus din stînga spre dreapta și întepenit în formă de buclă deasupra urechii) și Buca, soția lui (cosmeticiana care nu obosea să împărtășească oricui dispus să o asculte principiul suprem al esteticii: tenul de femeie trebuie să fie neted ca o buclă!). Chaplin (mustăcioară și mers de pinguin) se înghesuia să-și facă loc mai în față, orice progrese fiindu-i însă blocate de prezența lată a soției sale, CeaPlină. Mutu și Muta, vecinii surdo-muți de la etajul trei, zîmbeau pînă la urechi și gesticulau frenetic, încercînd să-mi comunice bucuria revederii. Am simțit cum, în spatele meu, cineva îmi zgîlțuia umerii, încercînd să-mi atragă atenția. Era Casanova, botezat de ai mei cu numele curtezanului venețian cu care de altfel nu avea nimic în comun; ne anunța însă de mult, la intervale din ce în ce mai scurte, că se va muta în casă nouă pentru că soția lui este *alGerică* la gălăgia străzii. Într-adevăr, pe Algeria părea s-o deranjeze pînă și zgomotul iscat de intrarea mea, se chinuia să-și pună în urechi antifoanele...

Nu mai știam cum să mă eliberez din îmbrățișări, n-o văzusem încă pe mama. I-am ghicit prezența într-un colț al încăperii. În stilul ei, nedemonstrativ, aștepta răbdătoare să se sature ceilalți de mine. Privea amuzată scena ținînd în mînă goblenul la care broda de fiecare dată cînd era foarte îngrijorată, cînd nu voia să arate altora că ceva o doare. În zilele acelea, fiecare împunsătură de ac a fost un gînd bun, o speranță trimisă către fratele meu și ceilalți tineri care își riscau viața. Goblenul la care brodase atunci, răbdarea, grija și speranțele ei, se află acum pe un perete, în casa fratelui meu...

Am reușit în cele din urmă să ne retragem doar noi trei într-un capăt al adăpostului.

„Ți-e sete?“ m-a întrebat tata, oferindu-mi să beau din termosul cu apă, fără de care nu pleca nicăieri, niciodată. Nu scăpase de teama obsesivă că va rămîne fără apă de cînd îl transportaseră într-unul din „trenurile morții“⁴. Înghesuiți, striviți în vagoane, timp de cîteva zile i-au forțat să mănînce numai scrumbii sărate, fără să le dea nici un strop de apă.

Orele, zilele următoare, au trecut pe nesimțite. Doborîță de oboseala și emoțiile ultimelor zile, liniștită de siguranța pe care mi-o dădea prezența părinților, am dormit aproape tot timpul. M-a trezit vocea mamei: La mulți ani! scoală-te, e ziua ta! Ghici ce cadou avem pentru tine:

E PACE! *Shalom!*

⁴Cu „trenurile morții“ au fost transportați evreii după așa-numitul „pogrom de la Iași“ în vara lui 1941.

CEI ȘAPTE ANI DE-ACASĂ

Da, s-au împlinit șapte ani... din '90 îmi tot doream să mă duc, să văd cum e acasă. Să pipăi, să aud, să adu-mec cei șapte ani de-acasă. Acel „acasă“ care pentru unii dintre noi e singurul, pentru alții, aiudoma mie – doar primul.

Vizita pe care am făcut-o în vara lui 1997 în România nu a fost o „vizită de lucru“, ci a însemnat revederea primei iubiri, după mulți ani. Când îți reîntâlnești prima iubire încerci să fii obiectiv, să nu ignori ridurile, cicatricile hidoase. Dar nu poți rămîne rece. Oricît ar fi de înstrăinată, de mutilată, oricît de puțin ar semăna cu ceea ce ai cunoscut și ai iubit odată, a fost și continuă să însemne prima ta iubire.

La întoarcerea în Germania am fost întrebată în legătură cu schimbările din România. Schimbări în raport cu ce? Cu România pe care am părăsit-o în adolescență? Cu România dinainte de '90, pe care am cunoscut-o numai grație profesiei mele de jurnalistă, cu România din timpul lui Iliescu? Numai oamenii care trăiesc acolo, numai cei care simt pe propria lor piele schimbările, fie în bine, fie în rău, numai ei sînt în măsură să răspundă la această întrebare. Pentru cineva venit din afară impresia este cea a unei tendințe generale de schimbare spre bine. Din păcate deocamdată numai la suprafață, nu și în mentalitatea omului de pe stradă cu care am încercat să stau de vorbă ori de cîte ori am avut ocazia. Dar e un început.

La sosire

Încă puțin și aterizăm. Cine a inventat ferestrele avioanelor? La cei care se întorc „acasă“ nu s-a gîndit? Îmi lipsesc fața de geam, aș vrea să-mi pot scoate capul pe fereastră, să văd cît mai bine.

Eforturile îmi sînt răsplătite: lanuri, șosele, drumuri de țară, cîmp... a, uite o mogîldeață! Să n-o pierd din ochi, ce-o fi? Ce caută acolo, singură în plin cîmp? Altitudinea scade, mogîldeața crește. Pînă aici mi se pare logic. Concluzie de scurtă durată, căreia îi ia locul absurdul: e un soldat! În fața unei gherete de tablă încinsă de soare, păzește ceva. Cel puțin așa arată: stă drept, cu arma pe umăr, scrutînd reglementar pustiul spațiului din jur. Nu pare să-l tulbure nimic, nici măcar vuietul avionului. Mă surprind cuprinsă de neliniște: l-or fi uitat aici? O fi chiar soldat adevărat? Nu cumva e o sperietoare? Dar sperietoare cu armă... cine a mai auzit?

*

Îl regălesc modernizat, am senzația a ceva familiar. Probabil emoția revenirii. Ia mai lasă sentimentalismele astea! Nu e decît o oarecare asemănare cu vechiul aeroport al München-ului: ca atmosferă, ca dimensiune. Funcționarul din cușca de sticlă îmi răsfoiește pașaportul, mă întrebă amabil:

– O viză de o lună vă ajunge?

– Da, mulțumesc... domnule, nu vă supărați, am văzut din avion un soldat lângă o gheretă. Ce păzește? nu era nimic în jur. Mi-e că l-au uitat acolo și se usucă de căldură. Ce-i cu el?

(Observ că se uită atent pe primele pagini ale pașaportului.)

– Petrecere frumoasă în țara noastră, doamna Edelina!

*

Mă grăbesc spre toalete: un vechi obicei de-al meu când intru într-o țară. Nu, nu nevoile fiziologice pun stăpânire pe mine, ci curiozitatea. Este primul sondaj pe care îl consideră absolut obligatoriu ochiul meu de reporter la intrarea într-o țară, oricare ar fi ea. Pentru că toaletele unui aeroport sînt cartea de vizită a țării respective. Să vedem deci cum arată cea a României.

Cum arată? Mai bine v-aș spune cum miroase! Nu, mai bine nu... Faianță mov închis, pardoseală udă, nu-mi pot imagina că ar fi vorba de urmele vreunei cîrpe de curățat, nu cred că există detergenți cu „aroma“ aceea, de neconfundat. În oala de porțelan plutesc chiștoace, ghemotoace de hîrtie și nu mai e cazul să precizez ce încă. Dînd dovadă de o tărie de caracter și rezistență olfactivă pe care nu mi le bănuiam, zăbovesc cîteva minute încercînd să descifrez mîzgăliturile de pe pereți: „Cioară!“; „La muie!“; „Bă, pălmare, rămași în pană, ha?“; „Papacioc. Tel:.....“; „Fă învelitoare, fă!“... etc...

Mă decid pe loc să bat librăriile pînă găsesc un dicționar de argou.

După multe căutări am găsit DICȚIONARUL DE ARGOU AL LIMBII ROMÂNE:

cioară, cioroi = negru, țigan

muie = 1. gură 2. felație; expr. „a o lua la muie“ = a practica felația

pălmar = 1. hoț de buzunare 2. onanist

a fi în pană = a rămîne impotent

papacioc = individ care practică perversiuni sexuale

învelitoare = 1. amantă 2. curvă

*

La câteva sute de metri de ieșirea din aeroport, taxiul este oprit de poliție. Nu se aude prea bine ce vorbesc. Îmi este însă clar că polițiștii îl ceartă pe șoferul gras, transpirat, enervat, care se scotocește prin buzunare după bani. Trebuie să plătească amendă: numărul taxiului nu e vizibil direct pe caroserie, ci pe o plăcuță magnetică. La o adică o dă jos și-și transformă taxiul într-o mașină oarecare. Sau invers. În plus, nu afișează nicăieri prețul pe kilometru. Bine-așa, îmi zic, să-l amendeze! Iată o schimbare în bine: există deci niște reguli pentru apărarea clientului.

Ne continuăm drumul spre oraș. Ne ies în cale indicatoare, reclame, firme. Ca peste tot, în orice țară. Da, dar aici sînt toate în românește!! Nu-mi vine a crede, nu mă mai satur, le citesc cu glas tare. Mă amuză, mă uimesc, mă bucură. Sînt cuvinte românești, românești, românești!! Da, mă aflu la București!

La restaurant

*Cine trăiește în București –
vrea să ajungă pe Calea Victoriei.
Cine trăiește pe Calea Victoriei –
vrea să ajungă la Capșa*

Această inscripție (citată aproximativ?) te întâmpină la intrarea în restaurantul Capșa. Îl știam din literatură, văzusem fotografii, mi se întipărise în minte, nostalgic, ca loc de întâlnire al protipendadei bucureștene. Un „Maxim“ al Bucureștiului...

L-am zărit de pe partea cealaltă a străzii: nu se poate, asta e Capșa?!? Atît de scund? Și prăfuit? Perdelele de o dubioasă nuanță cenușie nu sînt bine trase, văd un colț de draperie înflorată, luminile unui candelabru, o față de masă albă... Intru. Restaurantul e pustiu. Îmi iese în întâmpinare un chelner. Nu-mi place, are o alură tovarășească, mi-i imaginam altfel pe chelnerii de la Capșa. Pun de formă cîteva întrebări și plec dezamăgită.

Dintre vecinii Capșei îmi atrag atenția brutăria Deutschland (într-adevăr specialități germane) și alături, o sifonărie. Urmăresc cu privirile un băiețel: cară serios o sacoșă cu sifoane goale, le aduce la umplut. Și o revăd pe copila cu codițe... mă trimetea

mama la sifonărie și-mi dădea ceva bani în plus: știa că nu puteam trece nepăsătoare pe lângă dugheana cu pastrama fierbinte și siropul de zmeură...

Visul îmi este întrerupt de o firmă:

Restaurant „Delicioasa“

Servim mâncăruri tradiționale românești:

ciorbă de burtă

ciolan afumat cu fasole

pizza cu ciuperci

Mă las păgubașă.

– O masă pentru două persoane!

– Ce doriiiiiti?!?

– O masă pentru două persoane, unde ne putem așeza?

– Păi cum unde? Unde vreți! Uitați și lista de bucate.

Citim. Alegem.

– Păi asta nu avem!

– ????????

– Mâncăruri gătite nu avem!

– A! Și atunci ce ne recomandați?

– Deci...să vă zic ce avem, că nu scrie pe listă.

– Atunci de ce ne-ați mai dat-o?

– Păi s-o citiți și dumneavoastră, să nu vă plictisiți.

Sosește (repede) cu ciorba de văcuță. Trebuie că a fost o mini-văcuță, nu pescuiesc decât vreo trei fire de carne. Dar e bună! Acrișoară, multe legume și leușteaaaaaan!!

E servită cu smîntîna și ardei iute alături. De ardei mi-e frică, iar smîntîna nu mă tentează în mod deosebit prin consistență și culoare, ba chiar îmi provoacă o dîrză reticență.

*

A trebuit să ajung la București pentru a constata că marele merit al lui McDonald's nu este acela de a mă scuti pe mine de masa de prînz a copiilor, ci cu totul altul: acela de a pune la dispoziție locuitorilor capitalei singurele toalete publice civilizate. (Nu mă credeți? Vă invit să vizitați WC-ul public de la capătul Bulevardului Magheru, înspre Piața Romană. Eu am fost lașă: n-am îndrăznit să mă apropiu decît pînă la vreo cinci metri, duhoarea pestilențială a fost mai tare decît mine).

La McDonald's (îl găsești pe bulevarde, nu chiar la tot pasul ca la Budapesta) e curat, tinerii vînzători sînt rapizi, amabili, zîmbitori. Mă întreb dacă nu sînt cumva școliți de firmă, prea folosesc cu toții aceleași formule: Ce doriți? Poftă bună! (deși de fiecare dată nu luăm decît o băutură). Vă dorim o zi plăcută! Din exclamațiile unor nemți de la o masă alăturată am dedus că și calitatea mîncării este la înălțime (mă rog, pentru cine este amator de așa ceva): „Genau wie bei uns!“ (Exact ca la noi!)

*

E undeva, în spatele Universității. Restaurant Lacto-Vegetarian. La stradă se vînd roșii, telemea, sareuri, băuturi răcoritoare. M-a intrigat interiorul: mese mici, de o singură persoană, fiecare masă cu taburetul ei din pluș vișiniu. Ce-o mai fi și asta? Cine sînt clienții? De ce să stea singuri la masă? Fiind prea devreme, restaurantul

era gol. M-am întors în orele prânzului. Am ocupat un taburet într-un loc strategic, de unde puteam vedea întreaga încăpere. Mi-am studiat vecinii: oameni în vîrstă, liniștiți, fiecare singur la masa lui. Mănîncă fără grabă, concentrați, savurînd fiecare înghițitură. Vine chelnerița:

- Cu ce vă putem servi?
- Mămăligă cu brînză și smîntînă.
- Aureliaaaaaa!! O mămăliguță cu brînzică și smîntînă la doamna!!

De băut?

- O apă minerală.
- La sticluță sau păhăruț?
- Oricum!
- Aureliaaaaaa!! O apică la doamna!!

(Auzind-o cum răcnea comenzile celorlalți, diminutivele nu m-au mai surprins: așa se vorbește cu bătrînii și copiii sau cu bătrînii redeveniți copii, proces în toiul căruia păreau să se afle clienții restaurantului).

La plecare am mulțumit, le-am promis că mai vin, am mîncat ca la mama acasă.

- Mai poftiți, doamnă, sigur, cu mare plăcere. Să știți că la noi e curat, clătim toate farfuriile.

Cu coasa-n Cişmigiu

Hotelul e bine plasat. Central, aproape de Cişmigiu. La micul dejun nu m-ar fi deranjat nici parizerul apos, de un roz strident, nici ouăle fierte probabil în cantități mari, o dată pe săptămână (așteaptă pe masă reci, scoase de la frigider), nici pâinea învechită, nici brânza telemea fărîmițată, nici feliile scofilcite de ardei gras. Nimic din toate astea nu mă deranjează, oricum dimineța nu mănînc decît o felie de pâine prăjită cu marmeladă. Dar nu au cafea!

Așa s-a născut tabietul matinal al Cişmigiului. Îmi luam „la pachet“ o cafea din vecini; alături, de la Centrul de Panificație (ce nume pentru o brutărie!) cumpăram două trigoane proaspete, încă fierbinți (plăcinte triunghiulare umplute cu brînză sărată sau dulce – buuune), mai mergeam cîțiva metri și mă instalam pe o bancă în Cişmigiu, să-mi iau micul dejun pe malul lacului.

Parcul e foarte bine întreținut. Bănci noi, nici urmă de gunoaie, puzderie de flori, iarbă proaspăt tunsă... Am spus „tunsă“? Nuuuu – cosită!! I-am văzut chiar în prima dimineță. Un grup de patru coșai: o femeie lătăreață cu sîni enormi, bluză roșie pătată, basma, pantaloni prea strîmți; un bărbat în salopetă și pălărie (!) neagră, dintr-un buzunar adînc își scoate capul o franzelă. Sînt urmași fără chef de doi tineri în blugi și tricouri. Fiecare cu o coasă în mînă. Femeia le dă instrucțiuni pe un ton

autoritar, încep să cosească. Îi privesc îndelung, fascinată. N-am mai văzut cosași din copilărie, cînd ne trimetea bunica pe cîmp, să le ducem ulcioarele cu apă rece.

Sînt puțin dezamăgită, orice parc care se respectă ar trebui să aibă măcar un pom scrijelit cu o inimioară străpunsă de săgeata lui Amor. Nu l-am văzut. Am găsit în schimb ce-am vrut pe o bancă – inimioare cît cuprinde și cu texte de rigoare:

- *Ochi căprui – roșcată și nevinovată.*
- *Tunsă scurt cu gheare – sînt și fată mare.*
- *Îl iubesc ca o nebună pe Eugen.*
- *Pe veci a ta – nu mă uita.*

*

Stă pe o bancă, la umbră, și-și așteaptă răbdător clienții. E fotograful parcului. Are și firmă: pe un cartonaș stă scris cu creion chimic – „Foto minut“. În fața lui, pe un trepied de lemn, un aparat de fotografiat cu burduf, cu mîneacă goală ca de ciung, o oglindă pătată, poze alb-negru, de reclamă: un el și o ea cu lacul în spate, o ea între flori, iluminată de un zîmbet timp, un el în uniformă, țeapăn și frumos, o ea visătoare și cu bucle. Se apropie o clientă potențială:

- Faceți și da buletin?
- Numai artistice!
- Cum dom'le? Și da buletin de ce nu?
- Că-s în Cișmigiu și aici să poate numai artistice!

Templul Coral

Două cuvinte care continuă să-mi inspire respect: templu și coral. Pentru că așa vorbeau părinții mei de Templul Coral – cu respect. Îl zăresc de peste drum. Ne despart o stradă defundată, maldăre de moloz, o linie de tramvai... Ce ciudat! Îmi dau seama că nu încercasem niciodată să mi-l imaginez și totuși este așa cum mi l-aș fi imaginat: o construcție sobră, solidă, într-adevăr de culoarea coralului (oare de aici îi provine numele?) lipsită însă de severitatea altor lăcașuri sfinte care parcă te privesc de sus, strivindu-te cu prezența lor maiestuoasă. Mă gândesc la catedralele din Franța, Italia, Germania, Anglia, Austria, la moscheile din Israel, Egipt, Turcia... le-am admirat, le-am ascultat tăcerea, le-am degustat răcoarea, în unele am cîntat, mi-am auzit vocea amplificată, rupîndu-se de mine într-o acustică perfectă, am încercat să le pătrund intimitatea. Nu am avut niciodată senzația că mă acceptă, ci doar că mă tolerează. Să fie vorba de vreun substrat religios? doar nu sînt credincioasă...

Pe măsură ce traversez strada, apropiindu-mă de Templu, se petrece ceva bizar: mă surprind că gândesc în ebraică. Mă aflu în plin București, dar simt mirosurile și lumina incredibilă a Ierusalimului, am senzația că mă întorc acasă, acel al doilea „acasă“ unde m-am născut pentru a doua oară.

Scot aparatul de fotografiat. Mă răzgîndesc. Ce rost are? Îl am întipărit în minte și în suflet împreună cu tot ceea ce îmi simbolizează: speranțele, credința, visele părinților și străbunilor mei.

La intrarea în curtea din fața Templului – o cămăruță cu ghivece de flori pe pervaz. Într-unul stă înfipt un mic drapel israelian, ca cele pe care copiii din Israel le flutură de Ziua Independenței. Un câine tolănit la soare. Doi bătrînei fragili stau cuminți de vorbă, îmi aruncă priviri lipsite de curiozitate. Aș vrea să-i întreb: de ce nu mă controlați? Aici nu există controale de securitate? Renunț, am senzația că i-aș speria. Mă apropiu, le zîmbesc și îi salut:

– *Shalom!*

– Mai vedem!

Izbucnim cu toții în hohote de rîs. Paznicii(?) de la Templul Coral nu știu ebraică, îmi răspund în românește. Îmi continui plimbarea pe străzile Bucureștiului...

Telefonul fără fir

Alodaa?? Așa am poreclit-o în sinea mea pe recepționera hotelului: „doamna Alo-da“. Pentru că nici măcar o dată nu mi-a răspuns cu un Alo! simplu.

- Alodaa?
- Aș dori o convorbire cu Germania.
- N-avem fir!
- Cum adică n-aveți fir?
- N-avem fir, asta e!
- N-ați putea totuși să încercați? E urgent.
- Durează, nu înțelegeți că n-avem fir?
- Bine, atunci o convorbire locală.
- Adică fir să București!
- Da!
- Păi de ce nu ziceți așa? Ce mă faceți să-mi pierd timpul?

Ea nu și-l mai pierde, e rîndul meu. Sună ocupat. Apoi sună și nu răspunde nimeni. Iar ocupat. Mort. Nu sună deloc și... răspunde o voce. Mare minune! chiar cea pe care o căutam.

- De ce sună la tine tot timpul ocupat?
- Da' de unde, n-a fost ocupat.

-
- Și de ce ai răspuns când n-a sunat deloc?
 - Cum n-a sunat?
 - Eu n-am au... z... Hait! S-a întrerupt.

*

Își aruncă cheile pe masă (cea de la mașină sare-n ochi). Trîntește alături pachetul de țigări. Aterizează și bricheta aurie. Gata, știi ce urmează. Dar nu încă... își compune mai întâi o alură importantă, își examinează unghiile (în mod deosebit pe cea de la degetul mic), în priviri îi sclipește o scînteie triumfătoare, pieptul i se umflă și... și... îl scoate din buzunarul cămășii, îl pune la vedere: da, e celularu', mobilu', portabilu'!!... Încet-încet se dezumflă, pare din ce în ce mai încordat. Își fixează cu privirile celularu', parcă ar vrea să-l hipnotizeze: Sună, bă, odată! Și sună.

- Alodaa?

Vorbește tare, nu care cumva să le scape vreun cuvînt celor de la mesele din jur. Merge la sigur: nu le scapă. Se întorc fețele spre el, una cîte una: unele agasate, altele admirative.

Mă ridic de la masă, îmi reiau plimbarea pe bulevard. Din cînd în cînd țîșnește de undeva, de peste tot, cîte un „Alodaa?“. Parcă-i vad cum își aruncă cheile pe masă, alături pachetul de țigări...

*

M-am învățat minte. Nu mai sun de la hotel. Îmi cumpăr cartele magnetice și sun de pe stradă, de la telefoanele publice. Sînt peste tot, funcționează perfect. Cabine deschise, cu mici apărători fonice laterale. Insuficiente. Dacă vă e dor de culoarea

locală, rugați un prieten din București să vă sune – un minut, nu mai mult și veți auzi tot: claxoane, forfota străzii, râsete, frînturi de conversații (nu vă garantez însă că vă veți auzi și prietenul).

Se apropie de mine un negru. Bine îmbrăcat, voce plăcută:

– *Do you speak English?*

– *Yes!*

– *Would you be so kind...* vă rog, îmi permiteți să telefonez un minut cu cartela dumneavoastră?

– ???????

– Uitați-vă... (și-mi arată o bucățică de hîrtie) e număr de București, trebuie neapărat să-l sun pe prietenul meu și n-am cartelă.

– Se pot cumpăra.

– N-am timp, e urgent.

– De ce nu telefonați cu monede?

– Nu am, vă rog, numai un minut.

Mi se face milă, îi dau cartela. Cu spatele la mine formează numărul. După cîteva încercări mi-o înapoiază:

– E ocupat. *Thanks anyway.*

Trec vreo două ore și vreau să telefonez: cartela goală! Nu-mi vine a crede, cum e posibil? de-abia o cumpărasem... E clar! A stat tot timpul cu spatele la mine. Mi-a înlocuit-o cu una goală. Își sună acum probabil fericit familia din Zimbabwe.

A doua zi. Se apropie de mine un negru. Bine îmbrăcat, voce plăcută:

– *Do you speak English?*

– NO!!

Femeia și Păunul

*Fetițe duuulci, ca-n Bu-cu-reești,
în toată lu-mea nu gă-seești...*

I-am atras probabil atenția pentru că mă oprisem pe trotuar să fotografiez. Un domn în vîrstă, pedant îmbrăcat, exagerat de pedant pentru primele ore ale dimineții: costum (trebuie să fi arătat cîndva foarte bine, la fel ca posesorul lui), cravată asortată, pălărie, proaspăt ras, mîini fine, îngrijite, se ține drept, țațoș, cară aproape cu cochetărie o sacoșă cu sticle goale.

- Doamnă, vă felicit!
- !?!?
- Vă aflați în prima categorie a creaturilor frumoase!
- !?!?
- Nu vă mirați, doamnă, nu știți că cele mai frumoase creaturi sînt femeile? După femei urmează păunul. Atenție! Nu păunița, ci păunul, sper că vă este clar!
- Asta-i tot? Și după păun?
- După păun vin florile, doamnă!
- Aha... trebuie să vă întorc complimentul, sînteți frumos ca un păun.

– Știu. Am fost actor de cinema... Și să vă mai spun ceva: dintre toate femeile, cele mai frumoase sînt româncele. Și știți de ce? Fiindcă sînt cinstite. Frumoase și cinstite!

– Chiar toate?

– Toa-te!! Doamnă, nu știu de ce, n-am nici o explicație logică, dar așa e. Mă puteți crede pe cuvînt.

– Vă cred, cum să nu?

– Și să vă mai spun ceva: bărbații nordici sînt impotenți!

– Aoleu, cum așa?!

– Aerul, doamnă, aerul! Nu vă duceți în țările nordice că vă luați rămas bun de la viață. La noi, în România, e aer bun, avem noroc.

Îi promit să nu calc niciodată în vreo țară nordică și ne despărțim.

*

Hmm... m-a cam pus pe gînduri, prea le zicea cu foc. Cum nu întrevăd în viitorul apropiat vreun studiu amănunțit asupra potenței nordicilor și cum consider că nu e treaba mea să mă pronunț asupra cinstei româncelor, nu-mi rămîne decît să verific în ce măsură Bătrînul Păun le-a evaluat frumusețea la justa sa valoare.

Da, sînt frumoase! Sînt dinamismul, vitalitatea, tinerețea străzii. Unele sînt de o frumusețe strict facială. Nu le bănuiești neliniști interioare, nu le ghicești bucuriile și regretele femeilor coapte. Trăsături delicate, lipsite de expresie. Orice urmă de naturalețe ascunsă de stratul prea gros de fard, amestecat cu sudoare, cu praful străzii, cu mirosul greu, stătut, al magazinelor și cafenelelor fără aer condiționat.

Altele, cu lipsa nonșalantă de pudoare a atletelor, pășesc sigure, aparent indiferente la privirile încărcate de desfătarea cu care admiră carnea tare, bronzată, despuiată provocator, cu dibăcie feminină.

Unele ca trase pe calapod: aceiași pantofi cu platformă, aceiași blugi strâmți, cu talia pornind de la jumătatea șoldului, aceleași bluzițe care se termină sub sîni, aceleași unghii lungi, sidefii, aceeași privire, aceeași grabă – toate la fel.

Studentele. Le văd cum stau cu orele la coadă, la intrarea în Universitate. Se fac înscrieri la matematică și biologie. Obosite, încinse de căldură, își așteaptă răbdătoare rîndul. În tricouri și blugi, cu rucsacul pe umăr și vraful de hîrtii în mîină, nu se deosebesc cu nimic de colegele lor din alte țări.

E înainte de prînz. Rochii cusute de croitorese care nu țin pasul cu moda (în schimb țin foarte mult la paiete), pantofi incomozi cu tocuri subțiri, înalte, ciorapi fumurii, poșete în care nu încap nimic, buze roșii, pleoape albastrii... Nu știu de ce am senzația că nu sînt orășence de prea multă vreme. Poate pentru că reușesc cu ochii minții să le schimb costumația forțată și îmi dau seama că și-ar recăpăta prospețimea, naturalețea, dacă nu s-ar mai lăsa chinuite de „eleganța“ urbană, dacă ar alerga desculțe în iarbă, dacă în loc de fard și-ar arăta pielea rumenită de soare.

Seara tîrziu. Le văd în fața hotelurilor bune. Fețe frumoase, trupuri perfecte, priviri goale, expresii studiate, se străduiesc să pară seducătoare. Sînt însoțite de masculi cu brațări și inele, autoritari, stăpîni.

Mi-au ieșit în cale la intrarea în Herăstrău. Guralive, nostime, cochete, voluntare, frumoase. Erau trei: o blondă, o roșcată, o brunetă. Apariția lor părea să-mi confirme, simbolic, ceea ce îmi spusese bătrînul domn, veșnic îndrăgostit de femeile frumoase. De frumusețea tinereții.

Dar unde sînt femeile bătrîne? De ce nu le-am văzut? Pe una dintre ele aveam s-o
întîlnesc după cîteva zile...

La Șosea

Plouă torențial. De sus, de la etaj, mă uit în stradă. Au dispărut cîinii vagabonzi, nu trece nici un om, nici o mașină, strada nu mai e stradă. E un rîu cu apa murdară, învolburată, pe care plutesc înghesuindu-se sticle goale, hîrtii, cutii de Cola, pachete de țigări mototolite – gunoaietele străzii... Odată cu întunericul ploaia se oprește brusc, așa cum a început. Ne e foame, mergem la Șosea.

Străbatem Calea Aviatorilor, trecem pe lângă Arcul de Triumf (poreclit „Piatra Crăcănată“) ne îndreptăm spre Șosea. Mi se explică: vilele nomenclaturiştilor, ambasada... reședința ambasadurului... fostele case boierești... am ajuns. Restaurantul „La Șosea“, cu specialități românești. Sîntem printre puținii clienți, e tîrziu. Îmi promit să revin, să revăd Șoseaua pe lumină.

Îmi respect promisiunea chiar a doua zi. Țin neapărat să străbat pe jos tot drumul: Magheru, Piața Romană, Piața Victoriei, Șoseaua Kiseleff. Miroase bine după ploaia de ieri. Strada, pomii, iarba – totul e proaspăt spălat. E devreme, nu trec decît mașinile. Și eu. La marginea străzii, într-o băltoacă, zăresc de departe ceva. Nu-mi pot da seama ce e. Dar mișcă. Distanța se micșorează. E un om... gîrbovit... e o femeie... e o bătrînă. Mică, slabă, în zdrențe.

Ce să fac? Să mă apropii? Să mă opresc? Să trec mai departe? Ce face acolo? Ce caută în băltoacă? Ce scormonește? De ce? Îmi răresc pașii, nu mă observă, își vede de

treabă, cotrobăiește preocupată în apa noroioasă. Ce să-i spun? Cum să mă adresez? Dacă se sperie?

– D... d... doamnă...

– !!!!!!!

– Doamnă... nu vă supărați, m-ați făcut curioasă, vă rog, spuneți-mi și mie, ce căutați în apă?

– ...

– Îmi pare rău, sînt poate indiscretă, dar m-ați făcut curioasă. Ce căutați?

– ... Castane!!

– Și ce faceți cu ele?

– Ceai!

– Ceai?! și la ce e bun?

– La tot. Are multiple calități profilactice. Dacă dispuneți de suficientă răbdare și timp, vă pot iniția, nu veți regreta.

Nu-mi vine a crede! Pronunță clar fiecare consoană, fiecare vocală, vorbește elegant, o română curată, pedantă, cum nu mai speram să aud pe străzile Bucureștiului. Încep s-o studiez cu atenție: fața zbîrcită, de culoarea leșiei, priviri inteligente, hăituite, buze odată pline, bine conturate, îngropate între colțurile gurii. Poartă o haină bărbătească prea largă, veche, roasă, ruptă pe alocuri. Sub haină o bluză în dungi gri-albastre, nasturi desperecheați, sub bluză un tricou gălbui. Cel mai mult mă întristează bereta verde, croșetată de mînă. Și-a pus-o cu grijă pe o parte, dintr-o veche, uitată cochetărie devenită patetică. Mă aplec, vreau s-o ajut, poate găsesc și eu cîteva castane. Sacoșă!!

– De ce nu lăsați sacoșa din mînă? Pare foarte grea.

– Da, e grea, așa trebuie să fie. Car cărămizi!

– Aha!

– Vedeți mîna asta în care țin sacoșa? Mi-am fracturat-o. Din fericire am întîlnit oameni bine intenționați, m-au sfătuit să car mereu o greutate, altfel nu-și revine.

– Și e mai bine?

– Nu, dar am răbdare.

– Locuiți departe de-aici?

(Pentru prima oară zîmbește. Amar.)

– Eu nu locuiesc nicăieri, mă tîrăsc pe unde pot. Sînt un om fără adresă. Fără nimic. Vedeți vila asta? Aici au locuit părinții mei. Aici am copilărit. Culeg castane din castanul nostru. Ne-au luat tot. Dar ce-i mai de preț nu au reușit să-mi ia.

– ??????

– Uitați-vă cu atenție la mîinile mele, nu vă jenați!

(Mîini descărnate, oase fine, degete lungi, subțiri, unghii murdare).

– Aveți mîini frumoase, expresive.

– De ce vă prefaceți că nu vedeți?

(Într-adevăr, nu știu ce să cred: îi văzusem de la bun început inelul. Vechi, de aur, cu două diamante).

– Sînteți surprinsă, nu-i așa? Vă întrebați de ce nu îl vînd, nu-i așa? Am vîndut tot, mi-am vîndut și verigheta. Dar inelul e de la mama, ea îl avea de la bunica, îmi amintește de tot ce-am fost odată, acest inel este demnitatea mea. Îl voi lua cu mine în mormînt. Ce vă spuneam eu, doamnă? Ce-i mai de preț nu au reușit să-mi ia!

Pe stradă

- De ce nu dă ăștia o lege, la prostie să se-mpuște?
- O pereche de sandale, ce p... mea?
- Ai auzit, bă? Se scumpește și bulionul. Cum să nu-ți sară muștarul?
- Și ce mai zice ăia-n ziare?
- Cică... „hăituit, Fane Căpățîină fugе peste graniță“!
- Băiețiii, ia viceroiu'!! (țigările Viceroy – ES)
- Mulțumesc și mersi!
- Deci...
- Nu-ți fac dom'le, nici un hatîr, hai sictir!
- Saru'mîna doamnă și mă iertați!
- Cam scumpe garoafele!
- Hai, mă, că nu te păcălesc, astea ține o lună dă zile, așa să am io parte!
- Deci...
- Cadetu' GSI, patru mii dă mărci, o bijuterie! Ai senzații tari, băi!
- Vezi că-i pe stînga... poate uiți să vii și-ți plătesc eu cafeaua, băi!
- Distinsă doamnă, îmi permiteți?
- Lasă vrăjeala, dom'le!
- Deci...

– Dă și mie un ban, Dumnezeu să vă dea sănătate.
– Nuntă frumoaaasă. Cu verighetă. Da' fără flori.
– Țștia-s letoni, estoni, baltici, ăștia-s blonzi, au altă influență dă gene, nu ca noi,
ascultă-mă pe mine, măi!

– Deci...

– Nu mai sta așa crăcănată, Ancuțo, că mi se urcă sîngele la cap!

*

Pe ușa unui magazin Second Hand:

Cășcați ochii și intrați!

Pe ușa unui magazinaș de nasturi:

Bateți tare, să vă auzim!

Pe zidul unei case:

Pericol! Nu staționați! Cad țurțuri! (sîntem în plin august)

Nume de restaurant:

Fast food Bucium

Nume de brutărie:

Pajura – unic producător de pâine pe vatră

Cabinet medical:

Ginecologie la etaj. Flebologie – varice la parter

Pe trotuar:

Cîntar de precizie pentru cîntărit persoane

– nu răspund de obiectele uitate

– pentru o cîntărire exactă: Nu mișcați!

Asigurăm cîntărirea exactă a Dv. și a copiilor Dv.!

Pe capota unei mașini a poliției: AȚILOP

– De ce scrie invers pe capotă?

– Simplu, doamnă: cînd șoferul mașinii din față se uită în oglinda retrovizoare – vede cuvîntul „POLIȚIA“... Da’ de unde sînteți?

Becuri arse:

NEMAEFRE (cinema Eforie)

Magazinul ZICA (Muzica)

Tipografia FĂFRU (Făt Frumos)

LECTOX (Electrolux!)

La piață

– Îmi permiteți să vă fotografiez?

– Și cât costă?

– Nu costă nimic, vreau doar o amintire.

– Auzi, tu? Vrea doamna să ne tragă-n poză, stai, bre, ca lumea, n-auzi? Stai drept! O clipă, doamnă, să mă aranjez puțin. Scoate, mă, șortul, că-i murdar și se vede! Mă, omule, ia înfige tu așa o buca' de brânză-n furculița aia și ține-o sus, nu așa, mai sus mă, să se vadă-n poză, n-auzi? O fi de reclamă. E de reclamă, doamnă?

– Nuuuu, vreau doar o amintire.

– A, păi dacă-i numa' așa, de amintire, apăi luați și-o buca' de telemea, că nu ne mai uitați cât îi lumea. Mai bună ca la noi nu găsiți, să știți!

„Regizoarea“ scenei e una din vânzătoarele de la raionul „Brînzeturi“. Cumpăr telemeaua, nu vreau s-o dezamăgesc. Plecăm mai departe, să vedem piața.

*

Sînt peste tot. În găleți de tablă, pe tejghele, pe jos, pretutindeni. Am colindat atîtea țări, m-am plimbat prin atîtea parcuri, dar nu le regăsesc decît aici, în piață, la București: florile copilăriei mele! Aș vrea să le mîngîi ca pe niște vechi prieteni, să le îmbrățișez, să le adulmec. Cumpăr buchete întregi, nu am unde să le pun, dar

vreau să le țin în brațe, când nu mă vede nimeni vreau să-mi îngrop fața în petalele lor și să-mi aduc aminte... imortele, gura leului, dalii, stînjenei, fideluțe, crăițe, floarea miresei, petunii... Ce păcat că n-au ieșit bujorii, va trebui să mai vin la primăvară. Pentru ei vin, orice-ar fi. Aveau tulpinile aproape la fel de înalte ca mine, copila cu genunchii zdreliți care se cățăra pe garduri și sărea în grădinile cartierului numai ca să-și lipească obrazii de petalele lor cărnoase, catifelate, sîngerii. Îmi inspecta mama genunchii, mîinile, fața. Ofta și mă dojenea cu blîndețe:

- Iar te-ai dus să-ți săruți bujorii!
- De unde știi?
- Ai bujori în obrăjori!

*

Doar atît. O grămăjoară de ardei iuți. Și-i tot aranjează, încearcă ba să-i alinieze, ba să-i strîngă în piramidă, nu mai știe cum să-și atragă clienții. Care nu vin. Mă opresc, aș vrea să aud vocea acestei fețe zbîrcite, de țăran răbdător.

- Cum dați ardeii?
- Îi dau bine, luați fără grijă.
- Nu vreau decît vreo doi, de fapt nu-mi plac, dar am auzit că-s sănătoși.
- Sănătoooooși?!? Ăștia-s SĂ-NĂ-TA-TE curată, doamnă! Luați-i pe toți, puneți-i la uscat.
- Pe toți? Ce să fac eu cu atîția ardei?
- Cum ce să faceți? Îi puneți la ciorbă, la friptură, la tocană. Sau așa, fără nimic. Curăță sîngele, dau putere, dacă aveți necazuri vă trec și durerile de cap. Luați doamnă, luați fără grijă, o să mă țineți minte.

(Iau toți ardeii, cum să-l refuz?)

– Nu sînteți de pe-aici, nu-i așa?

– !?!?!

– Am văzut eu, nu de ardei iuți aveți dumneavoastră chef, ci de vorbă dulce.

Nu-l contrazic și-i ascult povestea...

...nu mai are pe nimeni, a rămas singur. Femeia i-a murit, copiii s-au împrăștiat care încotro.

– N-am fost bogat niciodată, doamnă, dar uite cum se face că nu e tot una să nu fii bogat și să fii sărac. Că eu de bogății din astea care cum vin așa se și duc – n-am nevoie. Eu dacă-s sănătos zic bogdaproste și-s mai bogat și decît ăla de-a luat-o pe Jechi.

– Care Jechi?

– Apăi îmi puneți întrebări din astea? Că doar păreți umblată. JECHI! de-a luat-o grecu' ăla bogat. Cum n-o știți?

– Aha, Kennedy! Onassis!

– A-șaa! Păi vedeți că știți? Acum spuneți și dumneavoastră, să stăm strîmb și să judecăm drept, cum zice românul nostru – la ce le-a folosit bogăția lu' Onasii ăștia? Nu-i mai bine de mine că stau aici cu ardeii mei și mă bucur de viață?

*

Trecem pe lîngă dughene: conserve turcești, chiloți, lighene din plastic, oglinzi, mașini de tocat, casete cu muzică țigănească, kenturi, săpunuri, pungi de plastic, hîrtie de toaletă, apă minerală Dorna, cercei, cîrlige de rufe, sifon Izvorul Minunilor, creioane colorate, batiste, căni, caiete, biscuiți.

Ajungem din nou la tejghele: mere, struguri, citrice, banane, roșii, castraveți (de grădină!), țelină. Mă atrage un parfum pătrunzător: mărar!

– Îmi permiteți să vă fotografiez?

– Și cât costă?

– Nu costă nimic, vreau doar o amintire. Veniți vă rog mai aproape, aș vrea să iasă și grămada de mărar.

– Nu sînteți de pe-aici, nu?

– Cum așa?

– Păi dacă vi s-a făcut dor de mărar...

– Dar dumneavoastră de unde sînteți?

– Noi din Giurgiu.

– Și veniți atîta drum să vindetți în piață?

– Păi ce să facem și noi? Sînt unii care vin tocmai din Suceava... E bine-așa? Iese și mărarul ?

– Gata!

– Domnu', nu vă supărați, aveți o doamnă așa de faină, numa' păcat că...

– Păcat că ce?

– Să nu vă fie cu supărare, da' tare-i păcat că nu-i puneți niște dinți de aur, tare păcat.

Și zîmbește cu gura pînă la urechi, puțin încurcată dar mulțumită că și-a spus păsul.

Ne îndepărtăm, părăsim piața urmăriți de la distanță de un zîmbet ca-n povești, cu totul și cu totul de aur...

Pssst... BITTE!

- Hai să intrăm undeva, să stăm liniștiți de vorbă.
- Hai!
- ...
- Și cum îți zi...
- CE-AI SPUUUUS?
- Mi-a dat textul la corectat...
- Asta e, nu-i nimic... deci s-a rezolvat?
- Cum adică a plecat?
- Ce m-ai întrebat?
- Văd că ne-a uitat, doar am comandat.
- Vorbește mai tare! Ce ai cumpărat?
- Nu te-aud!... Nu-i om rău, e doar ratat...

Acest dialog al surzilor a avut loc într-un restaurant de pe unul din bulevarde. Coccoțat pe perete, strategic plasat într-un colț pentru asigurarea unei vizionări optime din orice punct al localului – un televizor dat la maximum. În timp ce-și așteaptă mititeii și cartofii prăjiți, clienții pot urmări parada modei (de unde iau, bă, gagici d'astea slabe?), tele-jurnalul (crainica e frumușică, ușor peltică), un reportaj din Munții Apuseni (despre „făptura“ care „freamătă“ și o bătrână anchilozată, și-a prins o funie de

tavan și se ține de ea când vrea să se ridice din pat), rubrica sportivă (telespectatorilor li se aduce la cunoștință că Doroftei, accidentat, n-a reușit să urce în ring)... Pentru cei indiferenți la întâmplările de pe micul ecran, patronii localului, animați de grija deosebită pentru client, au pus la dispoziție casete cu ultimele hit-uri, răcnite și ele non-stop de cîntăreții la modă. Peste acest vacarm se suprapun vocile consumatorilor care și-au întrerupt plimbarea sau alergăturile pentru a-și trage sufletul și a sta liniștiți de vorbă.

*

Gunoaiele sonore. Există oriunde, în orice țară. Dar și noaptea?

Ce-o fi hărmălaia asta? Aprind lumina, mă uit la ceas: aproape două. Dinspre stradă se aud țipete, injurături, rîsete, lătrat de ciini, claxoane.

– Îți tai gîtu', bă, m-auuzi?

Aoleu, se bat. Sting lumina, întredeschid fereastra, mă uit în stradă. La intrarea în hotel un grup de bărbați: doi se cam clatină pe picioare, al treilea s-a așezat pe trotuar, se străduiește să elimine în aer liber o masă de seară prea consistentă: Așa, bă, dai la boboci! Ai grijă, bă, c-am pus pantofi dă lux! Un altul, aer absent, stă rezemat de zid cu un tranzistor lipit de ureche. Tranzistorul urlă: I'm miii-ssiiing youu! el răcnește: Fire'ai a dracu' de muiereeee, las' că-ți arăt eeeeeu! Și dă să-i ardă un pumn proprietarului pantofilor dă lux care tocmai încercase fără succes să sară peste baltoaca creată cu atîta efort de omul de pe trotuar. Ce dai bă, nenorocitul? Ți s-a urît dă tot? Taci, bă, nu mă fă să-mi ies din pepeni că-ți tai gîtu', m-auuuzi?

Pun mîna pe telefon. Îmi răspunde o voce somnoroasă:

– Alodaa?

– Doamnă, vă rog, sînt cîțiva în fața hotelului, s-au îmbătat și fac gălăgie, cred că se și bat.

– Și pentru atîta lucru mă treziți? S-or potoli ei, nu vă faceți griji. Dormiți liniștită, doamnă!

Noaptea următoare la fel. Încă o noapte și încă una... Mi s-a făcut dor de liniștea de-acasă. De plăcuțele de la intrarea în blocuri, care mă uimiseră cînd am sosit în Germania: „Respectați orele de odihnă între 14:00 și 16:00. Jocurile cu mingea între aceste ore – strict interzise!“; „Pentru a asigura liniștea vecinilor, vă rugăm să nu folosiți baia după orele 22:00“; „Dacă doriți să organizați o petrecere, anunțați din timp vecinii!“

*

Viena. O străduță lăturalnică, în apropierea catedralei Sf. Ștefan. E vară, soare, cald. Un restaurant – au scos mesele pe trotuar. Sînt toate ocupate. Nu se aude decît sporovăiala în surdină. Pe o plăcuță pusă la vedere stă scris: „Pssst... BITTE!“

De la lume adunate și de lume aruncate

- Uite, vezi maidanul ăsta dintre blocuri? A tot trimis primăria buldozere să le ia.
- Să le ia? Pe cine? Ce?
- Gunoaiele!!
- Și cum le-au luat dacă sînt tot aici?
- Ei, vezi? Tocmai despre asta e vorba.
- Fii te rog mai explicit, despre ce e vorba?
- Ceea ce vezi e grămada de gunoaie B. Înaintea ei a fost grămada A. Vor veni buldozerele din nou și va dispărea și grămada B. După care va apărea grămada C. Și tot așa, tot alfabetul. Alfabetul gunoaielor.
- Stai puțin, ce se întîmplă cu stivele de gunoaie? Că dispar am înțeles. Dar de ce reapar?
- De nesimțire. Ne-sim-ți-re crasă! După ce sînt luate de primărie, vreo două, trei zile nu se întîmplă nimic. Apoi încep să se adune din ce în ce mai groțești, mai puturoase, mai multe: resturi de mîncare, zdrențe, cartoane, sîrme, măruntaie, ziare, coji de cartofi, stîrvuri, moloz, muște verzi, borcane, pantofi deformați...
- Ga-ta! Am înțeles. Altceva însă nu pricep. Am fost în cîteva case. Curat. Curat pînă la ușa. Cum ieși din casă, te împiedici de gunoaiele publice.

– Ha! Ai pus punctul pe „i“! Înăuntru trebuie să fie curat, afară nu contează. Înăuntru e al tău, afară e al tuturor, al nimănui.

*

O străduță perpendiculară pe Bulevardul Magheru. Ce s-a gândit primăria? Aceeași primărie care trimite buldozerele să adune gunoaiele... Ce-ar fi să pună la marginea trotuarului vase de beton cu flori de toate culorile? E o încercare timidă de a înveseli asfaltul, de a-i da o notă de prospețime. Ce păcat că nu sînt mai multe... E totuși un început... gândurile îmi sînt întrerupte cu brutalitate.

O femeie dichisită (fardată, coafată, unghii roșii, mărgel, poșetă) se apropie de flori, se apleacă. Credeam că vrea să le miroase. Dar nu! Fără nici o jenă, cu o precizie demnă de cauze mai nobile, trage birjărește un scuipat drept în mijlocul florilor. Credeam că își va continua drumul, ușurată spontan de un surplus substanțial de secreții. Dar nu! Se aude un horcăit, depune eforturi audio-vizuale de a-și aduna din străfunduri niște resturi de flegmă. Eforturi răsplătite din plin sub forma unui nou jet catapultat de data aceasta direct pe trotuar.

Mi-o imaginez acasă, în locuința ei titirită, o vad cum șterge înduioșată praful de pe bibelouri, cum își aranjează iubitoare florile în vază, cum își muștruluiește bărbatul care a lăsat să-i cadă scrumul pe covor... Da, dar e la ea acasă, e înăuntru, îi pasă.

*

La întoarcerea în Germania un prieten m-a întrebat:

– Spune-mi, dar te rog să răspunzi spontan: ce ți-a displicut și ce ți-a plăcut cel mai mult în România?

– Cel mai mult mi-au displăcut gunoaiele. Cel mai mult mi-au plăcut...

Cartea Românească

...cel mai mult mi-au plăcut cărțile.

Moțăie în plină zi. Pe trotuar, rezemat de gard. Nu-l deranjează nici lumina, nici zgomotul străzii.

Am întâlnit peste tot negustori, fiecare cu specificul său: italienii își laudă marfa cu voci de operetă și gesturi teatrale, englezii te salută cu un: *Whatalovelydaytoday!*, israelienii te îmbie să guști, să pipăi, să adulmeci, arabii îți oferă mai întâi ceaiul fierbinte și dulce, germanii se asigură cu un „Alles?” că nu ai uitat nimic... Dar unul care să moțăie cu marfa-n față – asta da, premieră!

Și-a pus „marfa“ la vedere pe o măsuță de lemn – același produs în zeci de exemplare: harta Bucureștiului. În sfârșit!... cît am căutat-o. Încet, cu grijă, n-aș vrea să-l trezesc, desfac una din hărți... hmm... ciudat... pare neterminată. Îmi iau inima-n dinți:

– ... Ă... hărțile astea... sînt de vînzare?

Întredecide un ochi, nu-mi răspunde. Continuă să moțăie. Pe bună dreptate, îmi spun, *ask a silly question*... Nu pot totuși să ratez ocazia de a mă echipa cu o hartă a orașului, n-am văzut-o altundeva. Mă hotărăsc, fie ce-o fi:

– Cît costă?

Aha! Principiul de fier al cuvintelor magice nu se dezice – se trezește, brusc interesat

:

– Cînșpe mii! Luați sau nu?

– Aș lua, cum să nu? dar e... neterminată.

– Ce-i aia neterminată? E o jumătate!

– O jumătate?!?

– Da, doamnă, o jumătate din București, doar n-o să-mi spuneți că vreți să bateți tot orașul într-o zi!

– Nuuu, vai de mine...

– Și care-i problema? Vedeți acum o jumătate și cealaltă cînd veniți data viitoare!

O cumpăr. După ce că l-am trezit pe bietul om să mai și plec cu mîna goală? Pornesc să colind librăriile, în căutarea celeilalte jumătăți (căutare zadarnică, după cum aveam să mă conving).

*

Trec în grabă pe lîngă vitrinele magazinelor. Uneori mă opresc amuzată: „Boutique de Mariage – Simfonie în Alb – articole pentru nunți“. În vitrină – două manechine în rochii de mireasă. Una din mirese e cheală și nu are brațe. Cealaltă, tot fără perucă, poartă o pălărie albă cu panglici. Nici ea săraca nu are brațe și se mai și uită puțin cruciș. Trec și pe lîngă un magazin universal. În vitrină sînt depozitate suluri cenușii de hîrtie igienică, prafuri de spălat rufe, săpunuri, dezodorante, vase de plastic, ghiozdane, borcane cu dulceață. Nici magazinele elegante nu lipsesc, nu se deosebesc cu nimic de cele din occident. Doar că sînt pustii, iar vînzătoarele, cochete și parfumate, par melancolizate de lunga așteptare a clienților.

Ajung în fața unei librării. Încerc să-mi dozez plăcerea, așa cum făceam când mă ducea tata la magazinul de păpuși. Zăboveam mai întâi în fața vitrinei, îmi lipeam fața de geam și le admiram. Mă temeam întotdeauna de întrebarea care nu se lăsa așteptată: pe care o vrei? Of, cum să mă decid? pe care s-o aleg? Le-aș vrea pe toate! Păpușile dispar, în locul lor văd cărțile. Cărți românești!!

Nu-mi vine a crede, nu mă mai satur! Le mîngîi, le miros, le răsfoiesc. Am petrecut atîtea ceasuri, în atîtea librării, în atîtea țări. Dar nicăieri nu am simțit emoția, încîntarea, plăcerea aproape fizică, voluptatea pe care numai o carte scrisă în limba maternă ți le poate da. Cutreier sistematic toate librăriile, zilnic încerc să-mi astîmpăr foamea adunată de ani de zile. Cu tot ce mi-am dorit: dicționare, clasici, biografii, memorialistică. Se reeditează mult, condiție grafică excelentă.

În cele mai multe librării procedura e anevoioasă, demodată. Îți alegi cărțile. I le lași vînzătoarei care îți calculează prețul și ți-l scrie pe un petic de hîrtie. Te duci la casă. Plătești. Ți se dă un bon cu care te întorci la vînzătoare și-ți primești în sfîrșit cărțile.

Ajung și la Biblioteca Națională. Vreau doar să văd sălile de lectură, să-mi aduc aminte de serile adolescenței... La intrare – cîteva standuri cu cărți de vînzare. Nu e nimeni. Numai studentul care le vinde. Foarte amabil, cu voce liniștită, îmi recomandă noutăți. Stăm de vorbă. Fără revoltă, cu calm și tristețe, îmi spune că studenții nu le pot cumpăra, sînt prea scumpe. Mă simt prost, îmi dau seama că am cumpărat prea multe, probabil că se miră. Îi povestesc că sînt plecată demult, că mi-e dor de cărți românești. Zîmbește înțeleghător.

Prietenii m-au îndemnat: Humanitas, du-te la Humanitas! În librăria din arcadă, de lîngă biserica Crețulescu(?), m-au impresionat vînzătoarele. Parcă alese pe sprînceană:

doamne cultivate, pronunță perfect titluri englezești, franțuzești. Binevoitoare, răbdătoare, competente, fizic plăcut. Nu mă pot abține, cumpăr din nou, lacomă, mă întind la vorbă. La plecare îmi dăruiesc semne de carte cu ultimele noutăți scoase de Humanitas... A doua zi mă duc la sora ei, din fundul curții.

Chiar așa se numește: Humanitas – Librăria din fundul curții. E mică, într-o curte interioară. Mese, scaune albe. Ziua e pustie. Revenim seara, cea dinaintea plecării. Ca în fiecare joi, e seară de jazz. Chitară, pian și o cîntăreață îmbrăcată în negru. Tînără, timidă, cîntă bine.

*

E tîrziu, s-a făcut noapte, părăsim Librăria din fundul curții.

- Eu n-am venit pe strada asta!
- Cum adică?
- Ce stradă e?
- Calea Victoriei.
- Nu se poate, nu arăta așa.
- Sigur că nu arăta așa, au asfaltat-o.
- Au asfaltat-o?!? Cînd?
- Cît am stat noi de vorbă.

Într-adevar, în doar cîteva ore strada a devenit de nerecunoscut: asfalt nou, proaspăt, intact. Ne îndreptăm spre fostul Palat Regal, întîlnim compresoarele care își continuă, harnice, activitatea nocturnă.

O întîmplare prozaică, desigur. Mie îmi spune însă că schimbările sînt posibile, chiar dacă nu întotdeauna peste noapte.

Mi-e greu să mă despart de prieteni, de București, aș fi vrut să mai rămân, mai sînt atîtea de văzut. Îmi aduc aminte de negustorul de pe trotuar:

– Și care-i problema? Vedeți acum o jumătate și cealaltă cînd veniți data viitoare!

A FI ȘI A NU FI

Prolog

E ultima seară a vizitei mele la București, Mergem la teatru, M. și cu mine. La Bulandra. Se joacă HAMLET, pus în scenă de Liviu Ciulei. . . După spectacol chemăm un taxi de la telefonul plasat chiar la ieșirea din teatru. Mă surprind că vreau să-l rog pe M. să dea el telefon, pentru că *înțelege limba* (!). Îi spun ce-mi trecuse prin gând, zîmbește amuzat. Mie îmi rămîne însă o urmă de îngrijorare. . . ba nu. . . tristețe. Pentru că am găsit în sfîrșit răspunsul meu intim la întrebarea hamletiană pusă excelent de actorul Marcel Iureș:

A fi sau a nu fi, aceasta este întrebarea!

Da, sînt și nu sînt din România, mă bucur să o revăd și nu îmi pare rău că o părăsesc, mă cramponez de limba română cu încăpățînarea îndrăgostitului și nu-mi recunosc iubirea pe străzile Bucureștiului. . . aș vrea să trăiesc în acest oraș, unde pînă și mîzgălelile de pe ziduri sînt în limba mea maternă. . . și mă bucur că nu trebuie s-o fac.

A fi și a nu fi, acesta este răspunsul!, domnule Ciulei!

Geografia pușcăriașului

Plec cu MALEV. München – Budapesta – București. La aterizare, șosele, lanuri. . . NUU! . . . fără căpițe de fîn, doar niște baloturi perfecte, plasate simetric, ca în Germania. Sînt dezamăgită, VREAU CĂPIȚE! . . . De cînd tot străbat spațiul aerian internațional, n-am văzut încă un cimitir în apropierea vreunui aeroport. Îl văd de aici, de deasupra Budapestei. Are și o bisericuță, seamănă cu cea din satul bunicii. Oare de ce n-am văzut cimitire și lângă alte aeroporturi? Ce imprudență, în fond ar fi foarte convenabil: avionul se prăbușește, cimitirul e doar la doi pași, ce poate fi mai simplu? Îți arde de umor macabru, Frau Stoian, bravos! Îmi amintesc de ziua cînd am fost cu fratele meu la un restaurant chinezesc din Montréal. Mi-a arătat vecinii, plasați cît se poate de strategic:

– Uite, vezi? În stînga e o biserică, în dreapta e o sinagogă. Clienții se roagă înainte sau după ce păcătuiesc la chinez. . . sau și una, și alta. Peste drum e o pompierie, prinde bine dacă ai proasta inspirație să comanzi ceva prea picant; alături, pentru eventualitatea creșterii mortalității în urma consumului de specialități chinezești, se află Pompele Funebre și, doar la cîtiva pași depărtate, e cimitirul. Bine gîndit, nu?

Casierița de la cafeneaua aeroportului, frumușică, dolofană, amabilă, se plînge de căldură. Biata de ea, o strînge papionul negru, trage mereu de el încercînd să se aerisească sub bluza albă peste care poartă un șorț roșu, asortat cu cozorocul pe care

scrie ceva în ungurește. Vorbim englezește, pronunță mai bine decât vocea din avion responsabilă cu anunțarea temperaturii la sol și a mesajului final: *UiUișiuăNAisdeiin-BIUdapest!*

Mă opresc ca pironită în fața unui banal ecran cu ARRIVALS și DEPARTURES realizând din plin momentul trecerii dintr-o lume în alta: din realitate în amintiri, din vest în est, din țările pe care le tot colind cu foamea nepotolită a fostului pușcăriaș scăpat în libertatea geografică, în cele la care tînjeam fără speranță, deși erau atît de aproape de zidurile pușcăriei.

ARRIVALS:

Viena, Londra, Paris, Helsinki, Madrid, Roma, Amsterdam, Tel-Aviv, Atena.

DEPARTURES:

Chișinău, Zagreb, Varșovia, Podgorica, Tirana, Sarajevo, Kiev, Monastir.

Sex bomb

La punctele publicitare, ecrane de televizor pe care Tom Jones se agită fără sonor. Recunosc video-clip-ul *Sex Bomb* și trec mai departe, am senzația că temperatura sufocantă din aeroport ar mai crește cu câteva grade dacă aș urmări cu atenție mișcările săltărețe de pe ecran. Mă îndrept spre *Gate 29*, unde trebuie să ne îmbarcăm pentru București. Cum e încă devreme, am timp să-mi studiez vecinii. Remarc din prima clipă că locul pungilor de plastic *Aldi* – numele unor magazine germane ieftine – ale pasagerilor de acum trei ani, a fost luat de lap-top-uri deschise, peste care se apleacă fețe preocupate, cufundate în lumea virtuală. La brîul fețelor – nelipsitul celular. În stînga mea – un ciorchine de 5–6 sex-bombe, producție autohtonă; aveam să le întîlnesc copiile în zilele următoare, peste tot, pe bulevardele bucureștene. Fete frumoase, bine făcute, îmbrăcate după ultima modă și fardate strident, cu exces de zel: buze vineții, pleoape albastrii, sprîncene creionate, unghii verzi, pe decolteu *sclipici* încleiat de transpirație. Le ascult cu atenție pălăvrăgeala:

- Unde ai pus, tu, Riebusu meu?
- Am niște călduri în mine, de înnebunesc!
- Ce frumos e, Doamne!

Cefrumose Doamne nu e altul decît Tom Jones, care continuă să se zbenguie mut pe ecran.

– Duhnește a opium ăsta!

*Ăsta e un ursuleț din pluș pe care îl ține în brațe. Tresar. Opium?! Te pomenești că am nimerit lângă niște traficanti de droguri. Ursulețul, sigur! Am văzut eu în nu știu ce film cum din burta spintecată a unui ursuleț din ăsta au scos o pungă de plastic plină cu un praf alb. Nu mai am timp să derulez scena pînă la capăt, pentru că **duhoarea** ajunge pînă la mine. Aha, e **Opium**, parfumul!*

– Tiii, mi-am prins buca-n bancă, poate rămîn cu o vînătaie de mă întrebă al meu că cică care-i ăla de mi-a pus șampilă.

– Lasă-l mă, că-i dulce.

– E, de ce să mint? da' mie tot ăsta îmi place mai mult. Doamnecefrumose!

În acest moment, Doamnecefrumose aterizează în stînga ecranului, după o cutezătoare săritură nord-est.

– Uite, mă! 12:50 îmbarcarea, ce dracu?

– Tu ești bolnavă, mă? N-am zis eu tot aia, ce dracu?

Da, e 12:50, trebuie să urcăm în avion. VIZONTLÁTÁSRA, Budapest!

Umor lexical

La prima vedere, noul aeroport Otopeni nu se deosebește cu nimic de alte aeroporturi internaționale. Dacă n-aș ști unde mă aflu, mi-ar fi greu să ghicesc țara în care am ajuns. Deși, când călătoresc, mă simt întotdeauna parcă împinsă de un morb al grabei, dornică să observ, să înregistrez cât mai mult, în cât mai scurt timp, de data aceasta îmi încetinesc pașii și-mi pun radarul în mișcare: mă uit în dreapta, în stînga, înainte, înapoi. Pe pereți – afișe uriașe, viu colorate, toate în englezește. Reclame pentru puzderie de produse occidentale, numere de telefon, de fax, adrese-Internet pentru hoteluri. . .

Am nevoie de viză. Nu mai trebuie să stau la coadă, ca acum trei ani; totul decurge mult mai simplu, mai repede. Am de ales între doi funcționari, mă hotărăsc repede, el pare a fi mai hîtru, poate are chef de o vorbă-două. Îmi ia pașaportul, treblăuiește nu știu ce, îmi pune ștampila. Alături, colega lui, o tînă ră zîmbitoare, expediază pe rînd clienții în engleză, franceză, spaniolă, italiană, trecînd cu ușurință de la o limbă la alta. Simt cum glanda lingvistică mi se umflă prostește de mîndrie. . . Încep să-l atac pe omul meu:

*

- Domnule, frumos aeroportul ăsta nou!
- Da, doamnă, frumos.
- Dar cam cald.
- Cam. Asta e, ce să-i faci?
- Cum așa? aeroport nou, modern, fără aer condiționat?
- Păi, să vă explic cum stă chestia: ne dau aer, cu condiția să murim mai întâi de căldură. De-aia se numește *aer condiționat*.
La toalete, coadă. În față, două femei în halate albe oferă grijulii hîrtie igienică:
 - Ia, mamă, că o să ai nevoie.Coadă înaintea extrem de încet.
 - Există o singură cabină pentru femei?Unul din halate îmi explică:
 - Da, doamnă, numai una, că acum ne demolăm. Da' să știți că om avea noi destule cînd nu ne-om mai demola!

*

DUPĂ CÎTEVA ZILE

[Pe stradă]

- Scuzați, vă rog, ce se întîmplă cu Capșa? s-a închis? văd numai schele.
- Știu și eu? am auzit că vor să facă o *halimentară*.

[la (h)alimentară]

– Unde e apa minerală?

– Păi unde să fie, doamnă? la băuturi! vedeți lângă raftul cu *vermuLt*, acolo... lângă *masticLă*.

[*la cafenea, masa de alături*]

– Cum nu știi, dom'le?

– Ei, uite că nu știi, am un *lipsus*!

[*la aceeași masă, ceva mai târziu*]

– Dă-l încolo de *aerogant*!

– Ce ziseși? ce-i aia „aerogant“?

– Unul care-și dă aere, ce să fie?

[*În Cișmigiu*]

– Bun ar fi acum un *șeDlong*, nu mai pot de spate!

[*la Hanul Manuc*]

– Unde pot găsi un pliant despre istoria hanului?

– Traversați curtea și urcați *dreptele*!

– Poftim?

– Urcați, doamnă, dreptele, că e acolo cineva la intrare și vă dă de toate!

Am redat cele de mai sus unui fost coleg, cu care m-am întâlnit întâmplător pe Magheru. Mi-a adăugat următoarele la colecție:

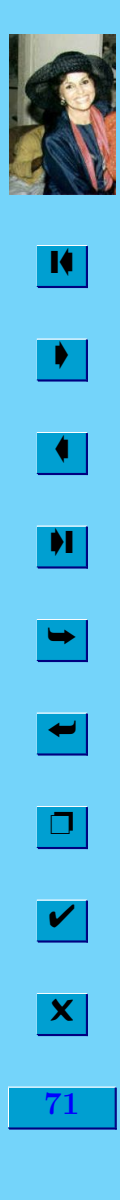
– *stomaCologie*

– *spaRghete*

– *funeGru*

– *bolclinică*

Genuine Imitations și Udătorul de Garduri

Îmi vine în minte umorul comercial al unui negustor arab de „antichități“, din Ierusalimul de est, care pusese la vedere, în vitrina ticsită de reproduceri lipsite de orice valoare, o plăcuță de porțelan cu chenar albastru, emailat, pe care scrisese:

Genuine Imitations

(în mod paradoxal, micul magazin era în permanență plin de clienți, atrași probabil mai curînd de auto-ironia reclamei, decît de marfa în sine).

*

Am întîlnit la București *imitații autentice*, dar de cu totul alt gen. Ele nu mai țin de auto-ironie, ci de dorința de modernizare rapidă, aproape forțată, din păcate încă distonantă pe fundalul hîd al indolenței, neglijenței, lipsei de interes, prostului spirit de gospodărire, mitocăniei, murdăriei, diletantismului. Imitațiile de modernizare, de civilizare, nu reușesc deocamdată să fie mai mult decît patetice excese de zel, rezultatul fiind mai curînd o îmbinare a inutilului cu neplăcutul.

*

La primul supermarket în care intru, constat plăcut surprinsă că vânzătoarele de mezeluri poartă mănuși transparente de plastic. Pînă aici, totul bine și frumos, bravo. A urmat însă, imediat, *episodul cleștelui*, prima din manifestările ridicole de exces de zel, pe care aveam să le întîlnesc ulterior la mai tot pasul... Alături, la dulciuri, cer un carton cu fondante. Vânzătoarea, într-un halat alb, imaculat, își pune grijulie mănușile. Aștept nerăbdătoare și pofticioasă ca cele două mîini, astfel apărute de microbi, bacterii și alte elemente dușmănoase, să înceapă depunerea fondantelor de toate culorile pe cartonașul alb. Dar nu! Mănușile, devenite din necesare – superflue, înhață mai întîii un clește metalic cu care încep să pescuiască fondantele aliniindu-le pe cartonaș ca pe niște soldăței sterilizați.

*

Mă întîlnesc cu A. în față la Sadoveanu. E cald, ne e sete, căutăm o cafea unde să putem bea ceva rece și să stăm de vorbă la umbră. O găsim, nu departe de librărie. Chelnerița, o fată simpatică, frumușică, fustă scurtă/neagră, bluză albă/apretată, e foarte atentă cu clienții. O-bo-si-tor de atentă. Enervant de atentă. La fiecare circa 5 minute apare la masa noastră să ne schimbe scrumiera. Îl observ amuzată pe A. cum se încrîncenă pe minut ce trece, țigările i se sting una după alta în apa din scrumierele mereu proaspete.

- De ce tot puneți apă în scrumiere?
- Ca să nu ia vîntul scrumul!
(Vîntul?! bine ar fi.)

*

Cu S. mă întâlnesc vizavi de Eminescu (mă amuză să-mi dau întâlnire lângă nume de clasici români, e un alint pe care mi-l ofer după repetitiva fîntînă din münchenezul Marienplatz). E-cald-ne-e-sete-căutăm-o-cafenea. . .

Intrăm într-un local americanizat, de genul lui McDonald's. Aer condiționat, pereți goi, plante din plastic, scaune și mese metalice, curat. În contrast binevenit cu asfaltul prăfuit și încins de afară, pardoselii i se asigură un grad constant de umiditate. Operațiunea este executată cu sîrg de două femei în halate albastre care plimbă de colo-colo o cîrpă muiată în apă. Încep să cronometrez: la fiecare trei minute S. și cu mine ne ridicăm docili picioarele, pentru a nu întrerupe traiectoria cîrpelor soioase strecurate insistent sub masa noastră.

- De ce naiba nu așteaptă să plecăm, ca să șteargă pardoseala de sub noi?
- Cum de ce? Exces de zel!

*

În baruri, cafenele, ospătării. . . clienții pot sporovăi pe fond muzical. Numai că. . . nu prea pot, mai precis – nu se pot auzi unii pe alții. Muzica sfidează orice grade de comparație, fiind pusă la maximum, la foarte maximum, la mai mult de foarte maximum, la-cum-nu-se-poate-de-mai-foarte-maximum, bașii îți străpung asurzitor timpanele, conversațiile se transformă în întrebări răcnite cu maximum de exces de zel: POFTIM? CE-AI SPUS? CEEE? CINEEE?

*

În fața mea, pe Calea Victoriei, două tinere cochete, bluzițe și pantaloni ultima modă, sandale italienești, ultimul răcnet. Pe tocurile înalte văd eticheta cu mărimea – una poartă 36, cealaltă 37 – iar pe talpă zăresc nedezlipit prețul: 900.000 și 750.000.

*

Vizavi de Teatrul de Revistă C. TĂNASE zăresc o statuie scundă. Un bust. Este al lui Mustafa Kemal Atatürk. Dedesubt – sobru gravată, inscripția: *Întemeietorul Republicii Turcia*.

Hmm... sobru, dacă mai jos un drăcușor numit *exces de zel* nu ar fi adăugat: *Țară prietenă*.

*

Un interviu televizat. Interviewatoarea, cu fața la telespectatori, zîmbește lat – un zîmbet înghețat de stewardessă – în mîna are o fițuică pe care o consultă des și nervos încă înainte de a formula prima întrebare. Interviewatul poate fi oricine, telespectatorii nu-i văd decît ceafa. În doar cîteva secunde, tînăra speranță a televiziunii românești, scolară probabil în spiritul imitației de politețe pe micul ecran, reușește performanța de a încălca toate regulile elementare de deschidere a unui interviu:

– Stimată... ă... domnule... *privire disperată spre fițuică*... aș vrea să vă rog... ă... să vorbim astăzi... ă... dacă s-ar putea... despre... ă... *altă privire disperată*

spre același obiectiv... hă-hă... vă spun imediat... fiți amabil, scuzați-mă, vă rog, o secundă...

N-am mai aflat ce a vrut să-l întrebe, am trecut iute pe alt canal.

*

M-am lovit și de alte genuri de excese: de orgoliu, de cinism, de mîntuială, de snobism...

... în ultima zi, cea a plecării, șoferul de taxi m-a dus la Otopeni trecînd pe lîngă Pădurea Băneasa.

– Vedeți vilele astea, doamnă? Aoleu, cît or mai fi furat și îmbuibații ăștia!

Cîteva minute de tăcere...

– Îl vedeți pe ăla care stropește gardul cu furtunul?

– Da, ce-i cu el?

– Țsta e Udător de Garduri, doamnă, așa se numește meseria asta nouă. Snobii ăștia de mafioți ai dracu' îi plătesc salar lunar, numai să le ude cît e ziua de lungă zidurile și gardul, să vadă toată lumea că ei au răcoare cînd noi, ăilalți, crăpăm de căldură!

Coșmarul urșilor ucigători

Ce sînt titlurile jurnalistice? Concluzii? aluzii? etichete? semnale de alarmă? capcane? momeli? toate acestea și încă multe altele? Fapt e că partea poate cea mai dificilă, dar și cea mai amuzantă a meseriei de jurnalist în presa scrisă, o constituie găsirea titlului potrivit, care să concentreze în mod atrăgător și cît mai concis, cît mai multe fațete ale temei abordate. Importanța și meritul titlurilor ziaristice au fost demult recunoscute – marile ziare europene, americane și nu numai, angajează oameni versați în alegerea celor mai adecvate titluri... Răsfoiesc zilnic presa germană, britanică, italiană etc. și rar mi se întîmplă să nu găsesc titluri care incită la lectură: titluri bazate pe jocuri de cuvinte, titluri care parafrazează expresii celebre, titluri care folosesc rime, jocuri de litere, titluri evazive, derutante, titluri șocante... Îmi doream însă o raită prin ziarele românești... nu, nu sterilele, inodorele ediții electronice, ci cele care miros încă a tipar proaspăt.

În plin București m-am oprit la un chioșc de ziare oarecare și l-am întrebat pe vînzătorul care picotea apatic, toropit de căldură, dacă îmi dă voie să-mi notez cîteva titluri. Mi-a dat:

- „Covrigi cu Ziare, cea mai Ieftină Mîncare!“ (*Valea Prahovei*)
- „Morți la o Distilerie Clandestină“ (*Oglinda*)
- „Tricolorul Nostru... cel mai Sexy Tricolor!“ (*Libertatea*)

-
- „Italienii Exersează în Draci Loviturile de Pedepsă!“ (*Prosport*)
 - „Fecioară în Noaptea Nunții?“ (*Acasă*)
 - „Cozma către Procurorul care îl Anchetează: Îți Tai Gîtul!“ (*Național*)
 - „de ce bea soțul meu cînd eu... / Sînt Genul de Femeie Doamnă în Societate, Gospodină în Casă și Curvă / în Pat.“ (*Național*)
 - „Venim Noi la Putere și poate vă Dăm Afară!“ (*Cotidianul*)
 - „Îngrijește-te! Fii Rumenă ca o Cireașă!“ (*Lumea Femeilor*)
 - „Coșmarul Urșilor Ucigători Îngrozește România!“ (*Dracula*)

Votați-mă în tur!

Calambururi, afișe, lozinci electorale ca cea de mai sus... E în toi campania pentru alegerea primarului capitalei, în cel de al doilea tur de scrutin... Mie, însă, altceva îmi atrage atenția: nume de firme, de magazine, afișe, indicatoare, strigături stradale.

*

M. mă duce să-mi arate cartierul Vatra Luminoasă. Străduțe liniștite, case ce emană o tihnă provincială, grădini îngrijite, umbrare din boltă de viță, cîinii vagabonzi sînt mai puțini și parcă mai blazați decît în alte cartiere. Pe strada C-tin Tănase, de după colț, apare prima căruță cu roți de cauciuc. Strigătele țiganilor sparg somnolența cartierului:

- Pămînt de floooooooooori!
- A-raaam'! Cazane de a-raaam'!
- Mă-tu-raaaaa!
- Sticli goali cumpeeeeeer!
- Haine ve-kiii cum-peeeeeer!
- Fiare vechi luăăăăăm!
- Floare de teeeee'! Floaredeteeee'!

*

La intrarea pe Lipscani mă întâmpină o voce pătrunzătoare, de femeie:

– Avem pateuri calde, poftiți la pateuri calde, cine mai dorește pateuri cal-deeeee!
Avempateuricalde! Poftiți!pateuricaldeee!

La doar câțiva metri de pateuri, un vânzător de sutiene își răcnește propria reclamă:

– Cine cumpără la mi-nee! toată vara-i merge bi-nee!

Și zîmbește făcîndu-mi cu ochiul. Mă hotărâsc să răspund provocării:

– Aveți și sutiene cu trei cupe?

– Cum trei cupe?

– Păi... știți... trei în loc de două..

– Adică... TREI... ă... în loc de DOUĂ?

– Exact.

– Hmm... să știți că n-am mai avut asemenea comandă.

Se uită lung la mine, mă măsoară de sus pînă jos, mai ales sus. O secundă-două pare să stea pe gînduri... schimbă fisticit vorba:

– Doamnă, io vă zic un lucru: dacă Băsescu vine mâine și-mi spune *Gata-vă-demolăm*, eu mă las. Și știți de ce? fînkă-mi place ordinea și disciplina! Înțelegeți, doamnă? Ordinea și disciplina! d'aia am votat io cu Băsescu... da' să știți că n-am mai avut asemenea comandă.

Mă îndepărtez, ridicînd trei degete.

– Trei, doamnă, s-a făcut! Cinecumpărălamineeeee-toatăvaraimergebineeee!

*

Firme văzute pe Lipscani

Club Café Jos Pălăria
Țesături Curcubeul

Grota Zarafi
Red Shoe

Căprioara

Jaluzele

(în vitrină sînt expuse haine bărbătești, magazinul nu mai vinde demult ce promite numele, dar de ce să i-l schimbe dacă tot e frumos pictat?)

Pe o străduță alăturată

Magazin de bijuterii, lustruit, ochios, sclipitor. Cu litere mari, aurii:

Silver LUX Gold

Pietre naturale producție proprie

*

În fața unor magazine am fotografiat stative publicitare:

pe Calea Victoriei

BIJUTERII

Verighete pt. tinerii
Căsătoriți în urgență

pe Magheru

TOCILĂRIE

ascuțim
orice fel de
obiect tăios

În fața unei hîrtoape uriașe, un indicator. Cu litere de-o șchioapă stă scris:

TRECERE DE PIETONI

iar dedesubt, cu litere minuscule, un adaos proaspăt, greu de citit de la o distanță mai mare de 2–3 centimetri:

desființată

În pomii din fața blocurilor stau agățate „firme“ (plăcuțe din lemn sau carton, cu săgeata spre intrarea blocului):

AVOCAT
CABINET DENTAR

În taxi

Fumatul este permis
o zi da, una nu.

ASTĂZI NU!

*

La o tarabă cu cărți de pe Magheru, A. îmi atrage atenția:

– Uite-aici!

Două cărți alăturate. Titlurile – plasate de ironia soartei unul în continuarea celuilalt: *Cel Mai Iubit Dintre Pămînteni – Adolf Hitler.*

*

În vitrina unei farmacii

Cu Dezym Digeri Ușor
Un Prînz Uluitor!

Alături

Cumpărînd
un NOKIA 5110
primiți gratuit
O FAȚĂ DE SCHIMB

Să închidem cercul, revenind la campania electorală. Pe unul din bulevarde, la un stop, un afiș electoral alb-negru:

AJUNGE!
... cu sărăcia
AJUNGE!
... cu mizeria

AJUNGE!

... cu minciuna
AJUNGE!

alegeți candidații
PARTIDULUI ROMÂNIA MARE

Afișul stă lipit într-o rînă pe un coș de gunoi agățat de un stîlp.
E slinos și duhnește pestilențial.

Trei milițieni și-o pizdulice

Nu am nevoie de nimic. Intru în *Alimentară* mînată de o veche dorință, aceea de a citi etichete românești. Mă opresc la conserve. Dormitează pe rafturi fără să-și bănuiască forța cu care reușesc să mă catapulteze înapoi: în bucătăria de vară din ograda bunicii, unde se pregăteau pentru iarnă bulionul, zacusca, povidla. În vacanțele de vară de la Piatra Neamț, unde Tante Anuța – frumoasă, parfumată – puneă cu gesturi elegante fustițe de celofan pe borcanele cu dulceață de trandafiri, vișine, cireșe amare și șerbetul de zmeură, caise, lămîie. La Lacu Roșu, unde Moș Dumitru îmi făcea ghiveci călugăresc și îmi spunea povești de groază cu vîrcolaci. În satul de la poalele Ceahlăului, unde țărani la care înoptam înainte de a urca pe munte ne îmbiau cu iaurt în ulcele de lut, tocăniță de hribi și ciorbe cu zăr și zarzavat pe care îl culegeam noi, copiii, din stratul de lîngă fîntînă. În cămara mamei, unde nu aveam voie să intrăm decît supravegheați după ce dădusem iama prin borcanele cu murături în saramură. . . de era să secăm însetați Bistrița.

Încep să notez, sper că nu mă vede nimeni, sînt în mod sigur o apariție ciudată; cu carnetul de notițe în mînă, îmi bănuiesc zîmbetul muiat de amintiri și ochii umeziți prostește în fața unor cutii de tablă:

zacuscă cu ciuperci de pădure

*salată de hribi
salată de iuțari
ghebe în saramură
zarzavat pentru ciorbe (produs natural)
salată oltenească
vinete în bulion
mîncărică de varză din grădina bulgarului
Borș Magic Knorr
fasole bătută instant*

*conține: fasole. Se va obține un produs deosebit de gustos, în timpul cel mai scurt. Nu uitați: „Timpul înseamnă bani!”
ciorbă de burtă instant*

*Mod de preparare: 1. puneți conținutul într-un litru de apă
2. așteptați să fiarbă.*

*

La raionul de brînzeturi și mezeluri nu mai notez, sînt prea mulți oameni, poate mai cred că am venit să fac inventar. Încerc să rețin numele produselor recitîndu-le în gînd, ritmic, ca pe o poezie:

*pastramă și burduf de oaie
un ghiudem, cîrnații Plai*

*jambon Slănic, ciolan presat
piept de porc, e afumat.
Uite-un mușchi, e țigănesc.
Încă unul, mulțumesc.
Parizer, tobă, telemea
unde-i copilăria mea?*

O bătrână scundă, adusă din spate, îngrijită, părul prea negru, prost vopsit, rochie de stambă albastră cu floricele galbene, gulerăș alb, de dantelă veche. Se uită în galantarul cu mezeluri, o aud cum geme:

– Vaaai, Doamne! Vaaai, Doamne!

Eu:

– S-a întâmplat ceva? Nu vă simțiți bine?

Mă privește parcă fără să mă vadă și continuă:

– Alea bune sînt peste suta de mii suta, Doamne iartă-mă! *își face cruce*. Dar trebuie să iau ceva, știți, doamnă... *mă privește acum cu atenție, de parcă ar vrea să se asigure că îmi poate încredința o mărturisire importantă...* **trebuie** să iau ceva, că-mi vine miine femeia la curățat covoare și trebuie să-i dau ceva, nu se poate, nu?

– Nu, nu se poate.

– Altădată, ehei, mi le curățam singură. Dar acum? cine mai poate? că m-am cocoșat rău de tot. Acuma... dacă ai un salariu de 4 milioane... pe puțin, doamnă!... mai treacă-meargă, mai poți să-ți cumperi și pastramă de pui, of, că tare-i bună, e delicată, știți? Măcar de-ar fi și prețurile tot așa. Of...

Vînzătoarea e prea fardată, rujul strălucește strident pe buzele în aspic. Nerăbdătoare, o ia din scurt pe bătrînică:

-
- Ei, hai odată, ce tot stați? Luați sau nu luați?
 - Păi, să iau, ce să fac? Trebuie să-i dau ceva, o gustare, acolo, nu se poate, nu?

*

A. își respectă promisiunea cu o ciorbă de burtă bu-u-nă și mă duce la restaurantul *Nicorești*. Curat, răcoros, mese frumos așternute, perdele albe, din voal, stilul nostalgic. Sosește lista de bucate. Primele pagini sînt scrise de mîină:

Mîncare ca la Mama Acasă. Specialitatea Zilei

<i>ciorbă de lobodă</i>	<i>momîțe de vacă</i>
<i>ciorbă de burtă</i>	<i>gușă de șalău</i>
<i>ficăței de pui sote</i>	<i>șorici de curcan</i>
<i>bulz ciobănesc</i>	<i>lapți de crap</i>
<i>ficat de gîscă neÂngrășată</i>	<i>fudulii la grătar</i>
<i>urzici cu mămăligă</i>	<i>sarmale „Nicorești“</i>
<i>mixed grill (!) de organe</i>	
<i>scăricică cu varză</i>	
<i>pui de baltă cu lămîie</i>	
<i>Hot-dog bănățean</i>	
<i>pastramă de . . .</i>	

Înlemnesc. Nu-mi vine a crede. Izbucnesc în rîs. Iar înlemnesc.

A.:

- Adică?!

– Uite, uite aici ce scrie... pastramă de... mă îneacă rîsul. Pastramă de... pastramă de pizdulice!

– N-o fi pitulice?

– Nu, scrie clar!

Mă hotărăsc să-l chem pe chelner, să lămurim problema. Între timp observ că la una din mese, în diagonală, s-au așezat trei polițiști în uniforme de vară; arată ca uniformele de milițieni, pe care le știam eu. Chelnerul, un tânăr politicos, timid, se apropie de masa noastră.

– Spuneți-mi – și îmi îmbrac vocea de microfon, pronunțînd clar, tare, fiecare consoană, fiecare vocală, să nu le scape nimic milițienilor – ce este pastrama de pizdu-li-ce? Nu e cumva pitulice?

– Nu, doamnă, e... hmm... e așa cum spuneți.

– Da? și ce anume e? cum se prepară pastrama de pizdulice?

Unuia din milițieni i s-a oprit limba în drum spre gură, pe ceilalți doi nu-i văd bine, stau cu spatele la mine într-o poziție devenită subit oarecum încremenită.

– Nu știu.

Zîmbește, se străduiește din greu să-și înăbușe un hohot de rîs.

– Puteți să-l întrebați pe bucătar ce e și cum se prepară?

– Păi, să-l întreb.

Se întoarce după cîteva minute.

– Ei, ce este pastrama de pizdulice?

Milițianul cu limba își suflă emoționat nasul, unul din colegii lui strănută în mod nefiresc, al treilea își freacă nervos spinarea de spătarul scaunului, apoi se întoarce spre mine, aruncîndu-mi o privire de parcă tocmai ar fi aflat că a fost înaintat în grad.

-
- Nu știi, doamnă, zice că e secret culinar.
 - Bine, bine, dar pizdulicea asta. . . cum trebuie să fie?
 - Nu știi, doamnă, cică e de porc!

Problema fiind oarecum lămurită, îmi continui lectura listei de bucate, de data aceasta pe paginile bătute la mașină, unde apare și traducerea în „englezește“.

pui de baltă cu lămâie – *pool chicken with lemon*
ChateaubrianT – *ChateaubrianD*
purcel la tavă – *sucking pig on the tray*
șnițel de vacă pane – *pane cow meat schnitzel*

și... *last but not least*:

creier măcelăresc – *brains of the butcher.*

Rîsu' – plînsu'

„Buna theara, thtimathi telethpectatori!“

Frumușică, zîmbitoare, ușor peltică. E crainica de la televiziune, care deschide astfel programul de seară... Nu mă pot hotărî la ce să mă uit, aş vrea să văd totul, deodată. După ani de zile la un microfon invizibil ascultătorilor, străbat lacomă canalele televiziunii, împinsă de curiozitatea pentru limba română văzută. . .

*

. . . nu-i pot reda în scris tonalitatea, un amestec sonor de limbă de lemn și limbă de baltă. Am reținut însă câteva din multele cuvinte și expresii înfipte precum căpușele în vocabularul micului ecran:

deci-deci-deci-deci-deci-deci-deci

totuși

și-au adus aportul

mi-ar place

enorm de puțin

haideți să

efectuează o vizită

*să implementăm
se deplasează*

(nimeni nu se mai duce, nimeni nu mai vine, toată lumea se... deplasează).

Am aflat cu stupeoare că în România s-a desființat funcția de *director de întreținere*. Gata, nu mai sînt directori, au dispărut. Ura! Da, dar le-au luat locul *managerii*:

- Urmează un interviu cu domnul X, managerul fabricii de...
- Domnule Y, ce ne puteți spune în calitate de manager al atelierului...?

Pe lângă manageri se înghesuie o nouă specie din ce în ce mai numeroasă, cea a *analizatorilor politici*. Sînt solicitați să-și dea cu părerea despre multiplele evoluții socio-agro-culturalo-politice, locale și globale:

- În studio se află analistul politic X. Ce ne puteți spune despre...?
- Domnule Y, sînteți analist politic, deci care e părerea dumneavoastră despre...?
- Deci în emisiunea de mîine vom avea ca invitați 5–6–10 analiști politici...

*

Schimb canalul, se apropie teleshow-ul de seară. Andreea Esca îmi este recomandată ca fiind *starul* televiziunii românești. Diva micului ecran vorbește cu gura abia întredeschisă, mitraliază cuvintele și taie frazele sorbind zgomotos aerul:

– În aceste ultime momente ale campaniei electorale FRRRP candidații partidelor au făcut declarații ziariștilor FRRRP înainte de a fi fost FRRRP...

Se trece la știri internaționale. Imagini: accident feroviar, inundații, huligani dezlănțuiți, morți, răniți. Vocea comentatorului e cocoțată pe baricadă, tonul e înălțător, pătruns de patos, pe alocuri jucăuș.

*

Bîlbele sînt la loc de frunte. Cînd țin de neatenție, de trac, pot fi nostime. Se transformă însă în gafe cînd se datorează lipsei evidente a post-procesării: înregistrări necosmetizate – prea mulți *ă*, invazie de *deci*, zgomote accidentale – digresiuni, repetiții neeliminate. Pe plan sonor, pe sub unele interviuri se plasează muzica. Prea puternică. Distrage atenția, înăbușă cuvintele.

Este pe alocuri ignorat principiul așa-numitei *sărituri peste axă*, simplu de altfel: cînd interviewerul privește spre sînga, interviuatul trebuie să privească spre dreapta, telespectatorul avînd astfel senzația de comunicare directă, de *racord cinematografic*, prin încrucișarea privirilor celor doi.

N-o are.

Întrebările puse intervievaților sînt un poem în sine. Multe fac parte din categoria *întrebări închise* la care se poate răspunde laconic numai cu *da* sau cu *nu*. În loc să fie clare și scurte, multe sînt întortocheate. Am auzit și întrebări citite mecanic, fără vreo legătură cu ce se discutase anterior.

Microfoanele. La interviurile pentru știri, microfonul cu sigla postului apare în întregime. Pînă aici, totul bine și frumos. Mai puțin bine și frumos e cînd apare în prim plan, uneori înfipt în echilibru precar pe un stativ așezat pe *masa rotundă* a discuțiilor, în locul discretelor microfoane-lavalieră.

Nemții și Spectrul Sensurilor

Talk-show-ul de personalitate e poate unul din cele mai populare produse de export americane – dublurile lui Jay Leno au apărut în multe țări. Și în România. În persoana

lui Florin Călinescu. Prin definiție, o astfel de emisiune are unul sau doi invitați, scopul ei fiind acela de a contura o anumite personalitate. În seara în care am urmărit eu emisiunea, Horia Patapievici a fost personalitatea invitată, dar nu și... conturată. Pentru că lui Florin Călinescu îi place să vorbească. Și să se audă. Și-să-vorbească-și-să-se-audă.

P(atapievici):

– Desigur că, analizând întregul spectru al sensurilor atât de evidente în ultimă inst...

C(ălinescu):

– Dom'le, n-o să mă credeți, să vă spun una tare! Când am fost în Germania, am văzut eu cum lucrează instalatorii acolo. Veniseră, dom'le, băieții, să repare nu știu ce la baie și... să te crucești, nu alta!

P cu privirile aflate în plin proces de răvășire, încearcă timid să deschidă gura:

– Se impune, însă, aprofundarea aspectului tranzitoriu de adaptare inciden...

C din ce în ce mai mulțumit de sine, vorbește mai departe, fără să-l audă:

– Dom'le, m-am stricat de rîs, auzi ce-s în stare să facă nemții. Vine pauza de prînz. Nemții – nemți. Fix la ora cutare, în mijlocul băii, direct pe pardoseală... ei... ce credeți c-au pus?

P nu mai crede nimic, se străduiește să-și păstreze calmul:

– Păi... știu și eu? zîmbește dureros.

C perspicace, prinde din zbor o șansă unică:

– Ha! Păi tocmai asta e, că nu știți, să vă spun eu!

Și spune... și spune... și to-oot spune.

Moldova face plajă

Buletinul meteorologic mă fascinează, e plin de surprize. Aflu că Maramureșul a plecat spre Bulgaria, că Moldova s-a dus puțin pe litoral. Comicele noutăți geografice se datorează lipsei de sincronizare între gesturile largi, oarbe, ale prezentatorului, și fundalul așa-numitului *blue box* cu harta României și temperaturile probabile pe care el, bietul prezentator, nu are cum să le vadă. Spre deosebire de tehnica modernă, digitală, *blue box*-ul are dezavantajul că poate fi „lipit“ aiurea după înregistrarea propriu-zisă. E suficient să fie împins doar cu câțiva centimetri mai la dreapta, la stînga, mai sus sau mai jos, pentru ca brațul prezentatorului, care arată semet spre Moldova, să aterizeze pe litoral.

Bunica și Jack Spintecătorul

Două mâini neapetisante, ofilite și cu unghiile vineții, frământă o cocă. Posesoarea vinețiilor este o fostă actriță, protagonista unei emisiuni culinare sponsorizată de *Uleiul Bunica*, cel mai sănătos, mai galben, mai uleios, mai hrănitor și mai economic ulei de gătit. Bunica se adresează publicului telespectator ca unui nepoțel:

– Astăzi... îți voi arăta un secret. Un secret care își va face viața frumoasă și munca ușoară în bucătărie!

Nepoțelul e numai ochi și urechi... Bunicuța înșfacă un cuțit cu care s-ar fi mândrit și Jack Spintecătorul și începe să demonstreze cum se taie roșiile în mod artistic, economic, hrănitor etc. Din păcate, din grabă, de emoție și din alte motive neclare, nu

obține rezultatul scontat: roșiile sînt mai mult strivite decît tăiate, sucul li se prelinge pe fundul de lemn precum sîngele victimelor lui Jack pe dușumele. Nevoia imperioasă de a-și spăla urgent mîinile de orice urmă asasină, o determină pe Bunica să devină brusc zglobie: aleargă ca disperata prin bucătărie, de la masa de lucru la chiuveta plasată anapoda în partea opusă a studioului și înapoi, la locul crimei.

– Astăzi... mai am un secret pentru tine. Poți prepara ceva bun, gustos, hrănitor, economic, numai cu ce ai în cămară! Ei, ce zici? nu-i așa că vrei să afli secretul?

Încă timorat de cuțitul lui Jack și cu puterea de rezistență drastic redusă, Nepoțelul se supune, biîguind în gînd un *Da, vreau să-l...* Nu apucă să-și ducă gîndul pînă la capăt, căci Bunicuța, anticipîndu-i aprobarea tacită, începe să-i înșire înduioșată bunătățile care așteaptă cumînți în toa-ate cămările românești: ciupercuțe, icre, aluaturi fine, măslinuțe, brînzici, mirodenii exotice, licori meridionale, cărnite fragede și, bineînțeles, *Uleiul Bunica*.

În orele dimineții cînd, din păcate, vizionarea este redusă, se transmite o altă emisiune culinară, realizată de Radu Anton Roman. Știe să gătească, știe să vorbească, îi place să mănînce, e hîtru, îmbină abilele demonstrații culinare cu interesante mini-reportaje despre tradiții și obiceiuri regionale...

*

S-a făcut tîrziu. Închid televizorul și mă duc la culcare. Adorm greu, mă țin trează lătratul cîinilor vagabonzi și senzația apăsătoare de *rîsu'-plînsu'*.

TOCHITURĂ MOLDOVENEASCĂ

Reportaj din Chișinău

Tot apăsînd pe butoane în căutarea unui buletin de știri, m-am oprit la butonul televiziunii turcești, atrasă de săltărețul final *ho-op-șa-hop-șa-șa* al strigăturilor românești. Ii înflorate, ițari, opincuțe... un ansamblu de dansuri populare din Chișinău. Nu înțeleg nimic din ce spune reporterul turc, cu excepția unor cuvinte intrate în vocabularul românesc: bairam, calabalîc, bașca... Renunț iute la buletinul de știri, decid să mă alătur camerei de luat vederi... am senzația că mă plimb în România, în Moldova... imaginile se succed precum amintirile pe care în ultima vreme le rechem din ce în ce mai des, pe măsură ce copilăria se îndepărtează din ce în ce mai mult...

Un ștrand public. Doi tineri lungiți pe prosoape se țin de mîină, cu ochii închiși [*îmi puneam frunze pe pleoape*]. Copii arși de soare aleargă spre apă sărind cu grijă peste pietroaie [*întotdeauna mă răneam*]. Costume de baie demodate. Chiar așa, în fuga aparatului de filmat, îmi dau seama că multe din ele sînt „producție proprie“ [*ce mă mai mîndream cu costumul de baie pe care reușisem să mi-l croșetez singură.*] Sub o umbrelă în dungi alb-albastre o familie mănîncă pepene roșu [*tata alunga cu înjurături în idiş – să nu înțelegem noi, copiii-muștele care invadau hrăpărețe cojile verzi*].

Un parc îngrijit. Ronduri cu flori, pomi umbroși, alei asfaltate. Pe o bancă, un bărbat în vîrstă citește ziarul. De umăr îi atîrnă aparatul de fotografiat. [*În fiecare*

seară, înainte de culcare, arunc o privire fotografiei de pe noptieră: la umbra salciei cunoscută ca fiind cel mai „fotogenic“ fundal din parc, am fost immortalizați de domnul Goldberg, cel mai „artistic“ fotograf al urbei: tata – ca întotdeauna, zîmbind – în costum de culoare deschisă și cămașă albă. Mama – încă de o frumusețe exotică – în rochie de mătase vișinie cu buline albe. În fața lor – fratele meu în pantaloni scurți și tunică, lipit de mama, zîmbește încurcat – nici pînă azi nu-i place să fie fotografiat. Alături eu, cu un cap mai scundă, într-o rochiță din aceeași mătase vișinie, codițe, șosete albe, strîns lipită de tata.]

– Cam ci produși aveți?

– Păi ci vedeți. Avem mieri di toati felurili: di păduri, di salcîm, di flori di cîmp.

– Și... ia ziceți... cum îs prețurili? ieftini?

– Acești prețuri sînt accesibili pentru cetățenii republicii noastre!

Doar atît am prins din dialogul dintre traducătorul moldovean al reporterului turc și vînzătorul de miere din hala unei piețe probabil centrale. Vecina lui, în halat alb, pe cap coroniță dantelată, vinde brînză. Îi întinde apatică reporterului o mostră pe vîrf de cuțit, reporterul plescăie aprobator în microfon. În mare viteză, aparatul de filmat trece în revistă cîteva vitrine: conserve, borcane: *Sos de roșii țărănesc, Pastă de prune*. Torturi în culori stridente, împopoțonate cu prea multă frișcă [arată ca vilele arăbești pe care le-am văzut la Yericho: turnulețe, balconașe, filigrane, culori bestiale, doar că nu aveau înfiptă nici o vișină pe acoperiș].

Pe o tavă – *Baclava Nistru, 4,9 lei*. Între o găleată albastră de plastic plină ochi cu căpșuni și un sac cu cireșe albe, s-au rătăcit din motive neclare cîteva produse cosmetice. Reușesc să citesc doar o etichetă: *Cremă Alunel*.

După un magazin de mobile, candelabre și covoare turcești, pătrundem brusc într-o

sală de concerte. Pe scenă, în costume populare, vreo 4–5 lăutari freacă arcușurile de mama focului. Solista, o Marie Lătărețu autohtonă, zice cum că: *Tiri-rli-rli-rli-li-liiiiii – ducă-se pi pus-tiiiiii!*. Nu mai aflăm pe cine și de ce e atât de supărată, pentru că tocmai apare în prim plan directorul unei vinoteci care explică, arătînd spre un raft cu sticle prăfuite: „Acesti valoroasi iegzemplari au fost capturati di Armata Roșie“. În dreptul sticlelor, pe tăblițe metalice, sînt gravate anul (nu-l pot distinge) și țara: Franța, Germania. „Dar cel mai valoros iegzemplar cu cari sî mîndrești vinoteca noastră iesti un vin evreiesc, produs la Ierusalim în 1902.“ Pe tăblița stă scris: *Vin evreiesc de Paști*.

Părăsim Chișinăul, ne aflăm pe un drum de țară. Case cu cerdac din lemn, obloane verzi, mușcate [*în nopțile de vară ne lăsa bunica să dormim pe cerdac, ascultam cum se stingeau zgomotele satului, adormeam încercînd să numărăm stelele*]. O bătrînă cu fustă înfoiată și basma neagră pe cap mîna un cîrd de gîște. Un car cu boi încărcat cu fîn se lasă depășit de o căruță cu roți de mașină. Cîțiva ținci numai în chiloți au rămas pironiți de uimire în poarta unei case și privesc cu gura căscată spre mine... ă... spre cel care îi filmează. Un bătrîn apărut de nicăieri își tîrăște pașii spre fîntîna din curtea casei. Dispare la fel de repede, dar nu înainte de a-l vedea cum, cu mișcări bine calculate, lasă să alunece în hăul fîntîinii găleata de lemn legată cu lanț [*cana de tablă de la fîntîna bunicii, din care beam apa cu cel mai minunat gust, cel al vacanțelor unei copilării fericite*].

Rețin doar „Chișinău... Moldova“. Deduc că reporterul televiziunii turcești își ia rămas bun de la telespectatori, anunțîndu-i: „Am transmis un reportaj din Chișinău, capitala Republicii Moldova“.

München, 1999 (text difuzat la **Europa Liberă**, Praga)

Călătorie prin Moldova

*E vremea strîngerii recoltelor. Pe drumuri de țară – căruțe încărcate, țărani cu fețele arse de soare, în depărtare dealurile se lăfăie în tihna ruginie a apusului de soare. O imagine idilică ce reușește, la prima vedere, să nu trădeze faptul că Republica Moldova este astăzi cea mai săracă țară din Europa. Că venitul mediu nu este mai mare de 80 de mărci pe lună. Că muncitori angajați cu ziua trudesc pe ogoare pentru o sumă de mizerie, că țărani desperați își vînd rinichii pentru cinci mii de dolari, că femeii tinere pleacă în străinătate să se prostitueze, că un guvern corupt nu face nimic pentru a scoate țara din mizerie. Acesta este mesajul filmului documentar **Călătorie prin Moldova**, prezentat la televiziunea germană.*

Un orfelinat din estul Moldovei, ora pînzului. Circa o sută de copii și nici o cameră de baie – chiuveta din sala de mese e singura sursă de apă curgătoare. Ca în fiecare zi, masa de pînz constă din supă și pîine. *Carne, pește, legume... de așa ceva nu au parte copiii noștri*, se plînge bucătăreasa orfelinatului. Astăzi copiii par mai agitați, mai nerăbdători decît în alte zile. Trebuie să sosească bunul lor prieten, Alexis, din partea organizației *Farmacisti Fără Frontiere*. *Autoritățile moldovene*, spune Alexis, *nu fac*

nimic pentru orfani, mentalitatea de pe vremea Uniunii Sovietice a rămas neschimbată: nu se risipesc banii pe cei mai slabi membri ai societății!

Echipa de filmare părăsește orfelinatul, ne aflăm la Chișinău. Potrivit datelor statistice, Moldova a întrecut în sărăcie pînă și Albania. La prima vedere, însă, centrul orașului nu se deosebește cu nimic de cel al altor capitale din răsăritul Europei. Din centru ajungem în piață. Peste tot... găini. Toată lumea pare să se ocupe de crescutul găinilor. De nevoie. Nimeni nu-și mai poate permite să cumpere carne, la cît costă un kil de carne, cine să cumpere? întrebă retoric o precupeață, adresîndu-se camerei de filmat.

Vocea comentatorului: *patru din fiecare cinci moldoveni trăiesc sub limita sărăciei. În acest moment filmul se întrerupe pentru cîteva minute de reclame de un anacronism cinic: belșug, lux, parfum, bijuterii, limuzine...*

E seară la Chișinău. În fața la McDonald's o femeie, lîngă ea o găleată din plastic plină cu flori, așteaptă clienți romantici. Înghite în sec uitîndu-se la Big-Mac-uri și Cheeseburgeri, costă o mică avere. Numai afaceriștii și hoții pot mînca la McDonald's. Și copiii străzii, îi văd cum cotrobăiesc prin gunoaiile restaurantului.

Vocea comentatorului: *venit mediu – 80 de mărci pe lună; pensie – 20 de mărci.*

În ziua următoare orașul e ca paralizat. O firmă spaniolă ne-a întrerupt curentul, explică un șofer de autobuz. Aflăm că autoritățile municipale iar n-au putut plăti firmei respective pentru electricitate. Proasta administrare și corupția lasă oamenii în întuneric... În momentul următor, echipa de filmare se află în sediul Partidului Creștin Democrat din opoziție. Atmosferă încărcată. După victoria electorală a comuniștilor situația din Republica Moldova se înrăutățește cu rapiditate, explică liderul creștin-democrat, Iurie Roșca. E foarte simplu: Republica Moldova este controlată de

mafii, de bandiți care uneori se numesc guvern, alteori democrați, alteori comuniști. Problema e că această clică influentă nu permite pentru nimic în lume activitatea firmelor străine în Moldova. Dacă situația economică a țării s-ar îmbunătăți, acești bandiți n-ar mai avea de pe urma cui să profite. Moldova este o republică bananieră tipică, conchide Iurie Roșca. Și periculoasă! Roșca arată oaspeților germani o casetă-video cu un scenariu de groază: undeva, în provincie, directorul unei piețe de carne a adus la cunoștința presei un scandal de corupție în care au fost implicați importanți oameni politici și reprezentanți ai poliției. După numai două zile a fost găsit asasinat în propria mașină.

În secvența următoare ajungem la țară, în satul Vișniovka, unul din satele care transformaseră cîndva Moldova în grădina de legume și fructe a Uniunii Sovietice. Acum, însă, nu se mai exportă aproape nimic, agricultura e distrusă, privatizarea colhozurilor s-a dovedit a fi un mare *fiasco*. Pămînturile au fost împărțite țăranilor care, însă, muncesc ca zilieri pentru nimica toată pe pămîntul foștilor președinți de colhoz. La marginea satului – o fabrică părăsită. Înainte de privatizare avea 200 de angajați și producea esențe aromate, în special esență de trandafiri. A venit însă privatizarea și foștii președinți au profitat de ocazie: au declarat faliment și s-au pus pe furat. *Au furat tot ce au putut din fabrică, și-au împărțit între ei prada, ce n-au putut fura, cum ar fi utilajele grele, au vîndut și au băgat banii în propriul buzunar. Toate acestea – sub ochii guvernului care nici n-a clipit!* povestește Nikolai, fostul mecanic-șef al fabricii.

E dimineață, devreme. Apare soarele, începe o nouă zi în satul Vișniovka. E liniște, prea multă liniște. . . Satul moare. Cei mai mulți tineri l-au părăsit. Ca peste tot, în Moldova. Un milion de tineri moldoveni, împinși de sărăcie și atrași de perspectiva unei vieți mai bune, și-au părăsit țara.

Nina, o femeie de 45 de ani, care arată ca de 70, e mulțumită că cele două fete mai mari lucrează una în Italia, alta la Moscova. *Sînt chelnerițe*, povestește Nina cu un ton aproape autoritar, de parcă ar vrea să se convingă pe sine. Nina nu vrea, nu-și permite să audă, să creadă că sute de mii de moldovence sînt prostituate forțat în străinătate. O fetiță de vreo 12 ani, care stătuse pitită după fustele Ninei, își face curaj și, cu un zîmbet timid din care lipsesc cîțiva dinți din față, declară răspicat în direcția camerei de filmat: *Vreau și eu în străinătate, la surorile mele!* După care se retrage la fel de brusc în spatele ocrotitor al mamei.

Ne întoarcem la Chișinău. Coadă în fața ambasadei Germaniei. 25 de mii de cereri de viză numai anul acesta. Doar foarte puțini reușesc, însă, să plece legal din Moldova. Înflorește în schimb comerțul de sclavi, traficul cu ființe umane. În fiecare zi, avioanele cu destinația Istanbul sînt pline de tinere care, odată ajunse peste graniță cu pașapoarte și vize false procurate la iuțeală de tot felul de escroci, sînt pur și simplu vîndute, marfă de export. *Legile noastre sînt oarbe, bandiții care ne vînd fetele își văd mai departe de treburile lor murdare, nu-i pedepește nimeni!* se revoltă un tînăr care stă la coada de la ambasada germană. Nu departe de el, pe zidul unei clădiri, se lăbărțează ostentativ o reclamă uriașă – o frîntură din viața de lux a occidentului, momeală irezistibilă pentru tinerele și tinerii sosiți de departe, din satele unde s-au născut, pentru a-și încerca norocul la poarta ambasadei germane.

Vocea comentatorului: *Moldova e la capătul puterilor. Ajutoarele și creditele occidentale se reduc simțitor, milioanele investite ajung în buzunarele politicianilor corupți. Președintele comunist, Vladimir Voronin, e prins în capcană: pentru a-i acorda noi credite, băncile occidentale insistă asupra privatizării. Populația sărăcită îi cere însă să pună capăt privatizării, mulți fiind convinși că numai privatizarea haotică i-a*

aruncat în mizerie.

Biroul lui Vladimir Voronin. Președintele acordă un interviu televiziunii germane: *Într-adevăr, întregul proces al privatizării a eșuat. A fost o privatizare făcută de bandiți. O privatizare care ne-a distrus industria și agricultura. De unde să plătim dobânzile în străinătate? Dacă scopul privatizării este eliminarea moștenirii sovietice în țara noastră, atunci Occidentul să-i hrănească pe cei 4 milioane de moldoveni! N-avem nimic împotriva să devenim un stat al Americii sau un land al Germaniei. Vestul trebuie să ne extindă creditele, ca să nu ne ducem cu totul de rîpă. Doar nu putem să smulgem oamenii și ultima bucată de pîine de la gură!*

Aparatul de filmat părăsește biroul spațios, elegant al președintelui Moldovei, îmbrăcat în costum gri-deschis, de vară, cravată asortată, în spate drapelul țării.

Ne aflăm în Închisoarea numărul Trei, unde sfîrșesc cei care, nereușind să plece în străinătate și să se vîndă, sînt împinși de foame în lumea criminalității. Îl revedem pe Alexis, cel de la *Farmacisti Fără Frontiere*. Statul falimentar nu-și mai poate hrăni nici pușcăriașii, noroc cu Alexis care le mai aduce din cînd în cînd legume, fructe.

O celulă lungă și îngustă, paturi prea puține. Se doarme cu rîndul. Vreo 20 de femei înghesuite, transpirate, palide, apatice. Numai una dintre ele, tînără, frumușică, fardată, zîmbește. Astăzi e ziua ei, împlinește 22 de ani. Alexis o fotografiază prin gratiile ușii grele de metal, va trimite fotografia rudelor.

Camera de filmat se îndepărtează încet, mută, de fața tinerei rămasă după gratii, pînă cînd zîmbetul i se pierde în întunericul ecranului.

Călătoria prin Moldova a luat sfîrșit.

*Praga, 2001 (text difuzat la **Europa Liberă**, Praga)*

Adresă de tochitură moldovenească

La poalele Ceahlăului trăgeam la niște țărani în vîrstă, înainte de a urca la cabana Dochia. El – un munte de om, fața brăzdată, ochi albaștri, voce blîndă. Ea – vreo doi metri cubi, gușă, tuleie, voce tunătoare. Cînd se crăpa de ziuă ne trezea gînguritul Vocii Blînde către Cei Doi Metri Cubi: *Soarili mieu, amu sî scoalî copchiii, și li punim pi masî?*

Și Soarili începea să pună și să pună: lapte proaspăt, ouă prăjite, smîntîină în oală de lut, unt în frunză de brusture, pîine (cum, pîine? Regina Pîinii!), urdă, caș, cozonac, dulceață de trandafiri, peltea de gutui. Iar dacă i se părea că noi, *copchiii de la oraș*, eram cam palizi (și eram), Soarili trîntea la repezeală și o tochitură moldovenească: carne de porc friptă în tigaie, cu cîrnați afumați și mămăliguță, lîngă care mai puneă brînză de burduf peste care mai picura din untură.

Ne sfrrrredelea cu privirea, vai de noi dacă nu mîncam tot.

Care Ceahlău? Care Dochia? Cine mai putea să urce muntele? Zăceam în fîn plini ca niște căpușe pînă pe la prînz, cînd auzeam un răcnet dinspre gușa Soarilui: ne chema iar la masă...

Tirol, 1997 (text difuzat la **Europa Liberă**, Praga)

MILA 23

Pînă în 1989, însăși existența Deltei Dunării a fost amenințată de haotica și radicala politică ecologică a regimului Ceaușescu. Abia în 1990, circa un sfert din suprafața Deltei a fost declarată de UNESCO rezervat biosferic, specialiști din întreaga lume încercînd să salveze ce se mai putea din bogăția biologică a Deltei și să asigure supraviețuirea locuitorilor. 60 dintre ei trăiesc într-un sătuc, deconectați de multe ori săptămîni la rînd de restul lumii. A trebuit să ajung tocmai la München pentru a-i întîlni pe locuitorii din MILA 23, la o expoziție de fotografii...

Nu există șosele sau cale ferată spre MILA 23. Doar un vaporeș încărcat cu provizii și, în ultima vreme, cu vizitatori din străinătate, sosește în sat de trei ori în fiecare săptămîină. Cînd, însă, Dunărea îngheață, sătenii rămîn săptămîni la rînd izolați de restul lumii. Existența locuitorilor, care trăiesc mai ales din agricultură și pescuit, este în continuare amenințată, la problemele ecologice adăugîndu-se cele sociale: șomaj, sărăcie, alcoolism. Fotografiile satului și ale locuitorilor lui nu emană însă atît grijile și conflictele zilnice, cît frumusețe și melancolie, curaj, simplitate și împăcare cu sine...

Calendarul Milei 23 rămîne același, an de an.

Ianuarie – Februarie

Vântul dinspre stepa Ucrainei de Sud aduce cu sine zăpadă și ger. Dunărea îngheață, zilele devin din ce în ce mai scurte, sătenii rămân în case, de cele mai multe ori fără curent electric și apă, își consumă proviziile niciodată îndestulătoare.

Martie – Aprilie

MILA 23 este amenințat de inundații, se dezgheață apele Dunării.

Mai – Iunie

Medicul satului nu mai prididește să-și îngrijească bolnavii slăbiți și deprimați de subnutriția și lîncezeala iernii. Odată cu vara revine și plaga țîntarilor. Explozie de culori, totul e înflorit, vaporul din Tulcea începe să-i aducă în MILA 23 pe primii vizitatori, iubitori ai Deltei.

Iulie – August

Caniculă. Epidemie de holeră. Pescuitul în larg dă în sfîrșit roade.

Septembrie – Octombrie

S-a spart căldura. Oamenii au destul de mîncare, recolta de pește a fost bună anul acesta.

Noiembrie – Decembrie

Ploaie, noroi, frig. Activitate febrilă în singurul bar al satului, se consumă alcool în cantități uriașe. Pe pereții sălii de expoziție din München apar chipuri de oameni apatici. Se apropie iarna, izolarea, lipsa de activitate, lipsa de venit.

* * *

Din loc în loc țîșnesc pete roșiatice. Sînt ciufurile copiilor satului, urmașii lipovenilor care cu 200 de ani în urmă au părăsit, din motive religioase, pămînturile rusești pentru a se stabili în Deltă. Amestecînd cuvintele românești cu cele rusești, copiii din MILA 23 au multe de povestit străinilor *de la oraș*, de care parcă n-ar mai vrea să se dezlipească: despre școală – trei bănci și șase copii. Pe tablă scrie *teoremă*. Deasupra catedrei – harta României. În grădina școlii – cinci elevi și învățătoarea – *jachetă mov, ciorapi negri, bluză roșie, fustă albastră* – pun răsaduri.

Despre învățătoare la ea acasă: fustă roșie, jachetă cenușie, broșă pe rever, verighetă prea largă pe degetul mijlociu/mîna dreaptă. Stă la o masă rotundă, față de masă roșie, perdea albă, transparentă. Pe perete atîrnă agățate în cuie două pungi din plastic.

Despre biserica satului: e nouă. În fața bisericii, preotul – *sutană neagră, barbă lungă, albă, seamănă cu Tolstoi* – împreună cu nepoțica: rochiță verde, șosete roșii, fixează obiectivul aparatului de fotografiat și face baloane din gumă de mestecat.

Cimitirul de lângă biserică e îngrijit de fostul primar al satului: barbă și păr alb, cămașă în carouri alb-roșii, se sprijină în două bastoane, unul în fiecare mână. Se apropie slujba, spre biserică se îndreaptă un alai de femei în vîrstă: fuste lungi/înfoiate, basmale, multe poartă papuci.

În fotografia alăturată un pescar curăță un pește imens, de vreo doi metri. Mai fac cîțiva pași și îl văd stînd la masă împreună cu soția care a transformat, probabil, peștele în ciorbă. Stau față în față la masa frumos așternută, pentru fotografie au fost puse pe masă farfuriile *bune*.

Mănîncă cu lingura, în mîna stîngă fiecare ține o bucată de pîine. Soba e un fel de cuptoraș din lut scund de vreo 30 de centimetri, portița deschisă, se văd lemnele și jarul. Înclinată peste plită, amestecînd ceva într-o oală albastră cu buline albe, o femeie în vîrstă, poate e bunica: rochie înflorată cu mîneci scurte, șalvari, ciorapi groși, bărbătești, sandale galbene din palstic. Deasupra cuptorului – un covoraș cu două căprioare pe fond albastru.

O fetiță: părul roșcat, pistrii, bluziță închisă cu ac de siguranță, desculță în praful uliței. Se îndreaptă spre casa în care părinții ei sînt, probabil, cei care stau la masă. Cară în brațe o pîine cît roata.

Mai fac cîțiva pași și ajung în sfîrșit la personajul principal al satului: doctorul. Tînăr, buze subțiri, ochi verzi, sprîncene pronunțate, adunate în încruntătură. La doctor acasă, două covoare pe pereți. Unul – scenă de vînătoare, celălalt – trei căței supradimensionali cu fundițe roz în creștet. Pe fundalul covoarelor – cele două fetițe

ale doctorului: bluzițe cu Mickey Mouse și Donald Duck, în păr funde roșii, mari, împrumutate parcă din uniforma școlărițelor sovietice.

În fotografia următoare, cabinetul medical într-o căsuță albastră, cu acoperiș din tablă, poate fi folosită numai vara. Înainte de a se stabili în MILA 23, medicul satului trăise la Tulcea. A plecat de acolo, după cum s-a plîns chiar el, ca să scape de *aglomerația marilor orașe*, pentru ca acum – *să fiu asaltat de turiști*.

În fața cabinetului medical pozează un bărbat în vîrstă: șapcă, vestă galbenă, tricotată, pantaloni largi, de doc, ține în mîină o cană de tablă, privire serioasă. Pe malul apei doi tineri împletesc un năvod asistați de o femeie în vîrstă – rochie neagră cu trandafiri mari, roșii, șorț alb – și o fată în blugi, pulover în dungii și papuci. Nu departe de ei, o bătrînă spală rufe într-un lighean albastru din tablă, le stoarce în Dunăre. Se apropie o barcă. Vîslașii, doi tineri, poartă căciuli cu urechi.

De pe mal se zăresc *zidurile* satului. Sînt din stuf amestecat cu mîl. O femeie stă sprijinită de un mănunchi de stuf: mîna-n șold, basma verde, fustă plisată, bluză tricotată, zîmbește fotogenic către obiectiv.

Doar cîțiva dintre cei 60 de săteni. 60 de oameni originari din Armenia, Rusia, din Ucraina, din Grecia. Unii s-au născut în sat, alții au venit de departe, unii de voie, mulți de nevoie. Poate, însă, le este dat tuturor să rămînă în sătucul din Deltă pentru totdeauna, poate nici nu-și doresc altceva.

Ajung la capătul expoziției, la ultima fotografie.

O tăbliță emailată în culorile insulelor grecești arse de soare: pe fond siniliu stă scris cu alb *MILA 23*.

München, 2001 (text difuzat la **Europa Liberă**, Praga)

Edelina Sterling-Stoian

Profil

- Edelina Sterling-Stoian s-a născut la Piatra Neamț și a emigrat din România la vârsta de 18 ani. . .
- studii de filologie și jurnalism, la *Universitatea Ebraică* din Ierusalim și de canto, artă dramatică și teoria muzicii, la *Academia de muzică* din Ierusalim
- jurnalistă la *Radio Kol Israel – Voice of Israel* (1970–1972), la *BBC World Service*, în departamentul de limbă română și în *Central Newsroom* (1972–1978) și la *Radio Europa Liberă / Radio Libertatea* (München, 1978–1995, și Praga, 2001–2002); asistentă de producție, regizor de culise, redactor teletext, etc. la *Bayerisches Fernsehen* (1996–1997)
- autoare și traducătoare *free-lance* (în / din engleză, germană, română și ebraică)
- etc.

Cuprins

RĂZBOIUL DE ȘASE ZILE (1997)	5
Dimineața sirenelor	6
<i>Cînd te lovești sau ți-e teamă...</i>	8
Covrigi pentru copii	11
OPEN DOOR!...	14
Cadoul	16
CEI ȘAPTE ANI DE-ACASĂ (1997)	19
La sosire	21
La restaurant	24
Cu coasa-n Cișmigiu	28
Templul Coral	30
Telefonul fără fir	32
Femeia și Păunul	36
La șosea	40
Pe stradă	43
La piață	46
Pssst... BITTE!	50

De la lume adunate și de lume aruncate	53
Cartea Românească	56

A FI ȘI A NU FI (2000) 61

Prolog	62
Geografia pușcăriașului	63
<i>Sex bomb</i>	65
Umor lexical	67
<i>Genuine Imitations</i> și Udătorul de Garduri	71
Coșmarul urșilor ucigători	76
<i>Votați-mă în tur!</i>	78
Trei milițieni și-o pizdulice	84
Rîsu' – plinsu'	90

TOCHITURĂ MOLDOVENEASCĂ (1997–2001) 97

Reportaj din Chișinău	98
Călătorie prin Moldova	102
Adresă de tochitură moldovenească	108

MILA 23 (2001) 109

EDELINA STERLING-STOIAN 115

<i>Profil</i>	116

